

STRATEGIJA 2014.-2020. LAG ZRINSKA GORA- TUROPOLJE

WYG Savjetovanje d.o.o.

Zagreb, ožujka 2016.

Naručitelj: LAG Zrinska gora - Turopolje

Izrađivač: WYG savjetovanje d.o.o. Ulica Grada Vukovara 269 G/IV, Zagreb

Projekt: Lokalna razvojna strategija LAG-a Zrinska gora Turopolje 2014.-2020.

Strategiju LAG-a izradio je projektni tim WYG savjetovanje d.o.o.:

Vodeće osoblje:

Jelena Kljaić Šebrek

Barbara Stipanović

Vladimir Turnšek

Jurica Lovrek

Mihaela Pancer Zadravec

WYG savjetovanje d.o.o., Ulica grada Vukovara 269 G/IV, 10000 Zagreb, Croatia, OIB: 04303799227

T: +385 (0)1 384 3684 F: +385 (0)1 301 8016 E: info@wyg-c.eu W: www.wyg.com

Podravska banka d.d., IBAN: HR76 2386 0021 1100 6796 9; Raiffeisenbank Austria d.d., IBAN: HR15 2484 0081 1054 7939 7

Društvo je upisano u sudski registar Trgovačkog suda u Zagrebu pod brojem MBS: 080733418. Temeljni kapital društva iznosi 20.0000,00 kn i uplaćen je u cijelosti.

Sadržaj

Uvod	1
1. Značajke područja LAG-a Zrinska gora - Turopolje	2
1.1. Opće zemljopisne značajke područja	2
1.1.1. Osnovna prostorna obilježja	2
1.1.2. Geomorfološke značajke	3
1.1.3. Klimatske značajke	4
1.1.4. Kulturno-povijesna baština	4
1.1.5. Prirodne vrijednosti	5
1.1.6. Društvena infrastruktura	7
1.1.7. Komunalna i prometna infrastruktura	11
1.2. Gospodarske značajke područja	14
1.2.1. Struktura gospodarstva po djelatnostima	14
1.2.2. Analiza poslovanja poduzetnika	15
1.2.3. Poslovne zone	16
1.2.4. Tržište radne snage	16
1.2.5. Razvojni problemi - gospodarstvo	17
1.2.6. Poljoprivreda	17
1.2.7. Turizam	20
1.2.8. Šumarstvo	21
1.3. Demografske i socijalne značajke područja	23
1.3.1. Kretanje broja stanovnika	23
1.3.2. Dobna struktura stanovništva	23
1.3.3. Radno sposobno stanovništvo	24
1.3.4. Demografska kretanja	24
1.3.5. Obrazovna struktura stanovništva	25
1.3.6. Civilno društvo	26
2. SWOT analiza razvojnih mogućnosti područja	29
3. Razvojna vizija	32
3.1. Razvojni ciljevi i prioriteti	32
3.2. Integrirani i inovativan pristup LRS	34
3.3. Opis mjera uključujući definiranje korisnika i kriterija prihvatljivosti	34
3.4. Očekivani rezultati razvojnih ciljeva i prioritetnih mjera	42
3.5. Procedura odabira projekata i projekti suradnje	43

3.6.	Usklađenost razvojnih ciljeva i prioriteta s osima ruralnog razvoja	46
3.7.	Usklađenost LRS s nadređenim strateškim dokumentima	47
4.	Strategija izrade i provedbe	50
4.1.	Primjena načela »odozdo prema gore« i sudjelovanje različitih interesnih skupina.	50
4.2.	Značajke partnerstva	51
4.3.	Akcijski plan provedbe LRS-a	52
4.4.	Procjena broja projekata i potrebnih sredstava za vrijeme trajanja programskog razdoblja 2014 – 2020	53
4.5.	Praćenje provedbe strategije i mjerenje učinaka strategije, kriteriji i indikatori za ocjenu uspješnosti i učinkovitosti	54
4.6.	Institucionalna sposobnost provedbe LRS	57
4.7.	Financijski plan provedbe LRS	59
4.8.	Uključivanje horizontalnih tema u LRS	60
5.	Izvori	62
6.	Prilozi	63

Popis tablica i slika

Popis slika

Slika 1 Područje i položaj LAG-a Zrinska Gora Turopolje (http://lag-zrinskagora-turopolje.hr/karta-laga/)	2
Slika 2. Tvrtka prema djelatnostima i udio djelatnosti prema broju zaposlenih (FINA, HGK Zagreb i HGK Sisak, podaci za 2014. godinu)	15
Slika 3. Kretanje broja nezaposlenosti 2011.-2016. (Izvor: HZZ, na dan 10.02.2016.)	16
Slika 4. Broj i površina ARKOD parcela po vrsti uporabe poljoprivrednog zemljišta na području LAG-a na dan 31.12.2015. (izvor: APPRRR, statistika)	18
Slika 5 Dolasci i noćenja na području LAG-a (Izvor: DZS 2015.)	21
Slika 6. Udio stanovništva LAG-a na području Zagrebačke i Sisačko-moslavačke županije (DZS, Kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, 2011.)	23
Slika 7. Kretanje broja stanovništva na području LAG-a u razdoblju od 1981.-2011. godine (DZS, Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.)	23
Slika 8. Demografske piramide područja LAG-a za 2001. i 2011. (obrada autora prema DZS, Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, popis 2001./2011.)	24
Slika 9 Zastupljenost udruga LAG-a s obzirom na područje djelovanja (Registar udruga)	27

Popis tablica

Tablica 1. Opći prostorni pokazatelji – LAG "Zrinska Gora Turopolje" (Obrada autora prema podacima sa DZS-a, popis stanovništva 2011. i službenih stranica gradova i općina)	3
Tablica 2. Pregled zaštićenih prirodnih vrijednosti na području LAG-a (DZZP)	6
Tablica 3. Infrastruktura predškolskog odgoja 2013/2014, 2014/2015	8
Tablica 4. Kapaciteti osnovnoškolske infrastrukture 2012/2013, 2013/2014	8
Tablica 5. Vrste i broj srednjih škola na području LAG-a, 2015. godina	9
Tablica 6. Tipovi gospodarstava na području LAG-a prema Upisniku poljoprivrednika	17
Tablica 7. Prikaz podataka iz ARKOD baze podataka na dan 31.12.2015.	18
Tablica 8. Izbor iz turističke ponude LAG-a "Zrinska gora Turopolje" (HGK, Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, 2015., obrada autora prema informacijama sa stranica tur. zajednica)	20
Tablica 9. Prikaz dobne strukture stanovništva na području LAG-a sa županijama 2001./2011.	23
Tablica 10. Prirodno kretanje stanovništva na području LAG-a sa županijama 2001./2011.	25
Tablica 11. Starosna demografska struktura na području LAG-a sa županijama 2001./2011.	25
Tablica 12. Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a sa županijama, 2011.	26
Tablica 13. Pokazatelji postignuća provedbe	54
Tablica 14. Pokazatelji učinka provedbe	56
Tablica 15. Prikaz organizacije praćenja i evaluacije LRS	57

Popis korištenih kratica

APPRRR	Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
ARKOD	Nacionalni sustav identifikacije zemljišnih parcela
BDP	Bruto domaći proizvod
CGO	Centar za gospodarenje otpadom
DVD	Dobrovoljno vatrogasno društvo
DZS	Državni zavod za statistiku
DZZP	Državni zavod za zaštitu prirode
EU	Europska unija
FINA	Financijska agencija
FOI	Fakultet organizacije i informatike
FSC	eng. Forest Stewardship Council
HE	Hidroelektrana
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
HZZO	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
JLS	Jedinica lokalne samouprave
KV	kvalificirani (radnik)
LAG	Lokalna akcijska grupa
LEADER	franc. Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale
LRS	Lokalna razvojna strategija
MRRFEU	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije
NN	Narodne Novine
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
PG	Poljoprivredno gospodarstvo
PRR	Program ruralnog razvoja
RH	Republika Hrvatska
SMŽ	Sisačko-moslavačka županija
TE	Termoelektrana
TZ	Turistička zajednica
VSS	Visoka stručna sprema
ŽCGO	Županijski centar za gospodarenje otpadom

Uvod

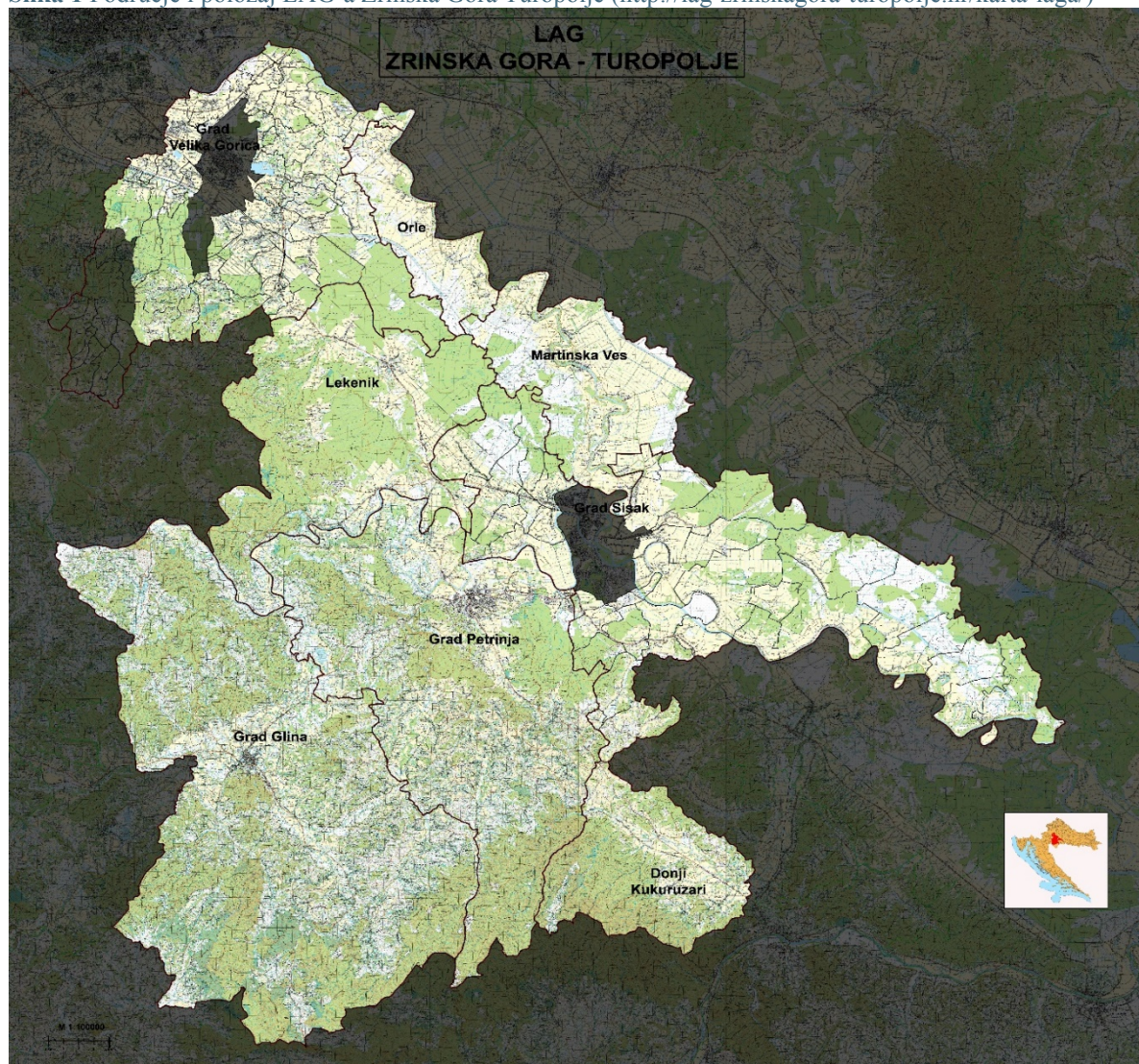
1. Značajke područja LAG-a Zrinska gora - Turopolje

1.1. Opće zemljopisne značajke područja

1.1.1. Osnovna prostorna obilježja

LAG Zrinska Gora-Turopolje nalazi se u središnjem dijelu Republike Hrvatske i obuhvaća Općine Orle, Lekenik, Donji Kukuruzari i Martinska Ves, te Gradove Petrinju, Glinu, ruralno područje Grada Siska i južno ruralno područje Grada Velike Gorice. Jedinice lokalne samouprave koje administrativno pripadaju Sisačko-moslavačkoj i Zagrebačkoj županiji, a ukupno obuhvaćaju 264 naselja. Područje LAG-a prostire se na 2.075,54 km². Prema popisu stanovništva iz 2011. godine na prostoru LAG-a živi 91.817 stanovnika. Gustoća naseljenosti područja LAG-a je 40,89 st/km², a prosječni indeks razvijenosti (2012.) je 56,82% što ukazuje na to da je ovo područje izrazito slabo razvijeno i rijetko naseljeno.

Slika 1 Područje i položaj LAG-a Zrinska Gora Turopolje (<http://lag-zrinskagora-turopolje.hr/karta-laga/>)

U Tablici 1. možemo vidjeti i opće podatke o članovima LAG-a Zrinska Gora Turopolje.

Tablica 1. Opći prostorni pokazatelji – LAG "Zrinska Gora Turopolje" (Obrada autora prema podacima sa DZS-a, popis stanovništva 2011. i službenih stranica gradova i općina)

Grad / Općina	Površina (km ²)	Broj stanovnika (2011.)	Gustoća naseljenosti (st./km ²)	Broj naselja
Grad Glina	544,1	9.283	17,06	69
Grad Petrinja	380,94	24.671	64,76	55
Općina Lekenik	224,4	6.170	27,49	18
Općina Donji Kukuruzari	113	1.645	14,55	15
Općina Orle	57,6	1.975	34,28	10
Općina Martinska Ves	124,7	3.488	27,97	17
Ruralna naselja Grada Siska	378,1	14.466	38,25	34
Ruralna naselja Grada Velike Gorice	252,7	30.288	119,85	46
Ukupno LAG	2.075,54	91.986	44,32	264

1.1.2. Geomorfološke značajke

Područje LAG-a se sastoji od Zrinske gore i Turopolja, dva geomorfološki različita područja. Zemljopisnu specifičnost ovog područja karakterizira blaga brdovitost starog gorja Zrinske Gore, s najvišim vrhom – Piramida na 616 m^{nmv}, i Vukomeričkih gorica ispresjecanim brojnim vodotocima i rijekama, te pokupska dolina s ravnicama Turopolja i Odranskog polja, što LAG-u daje iznimnu prostornu odnosno krajobraznu raznolikost.

Zrinska gora kao južni dio LAG-a je tipičan primjer masivnog gorja i razgranatog reljefa i pripada skupini u zoni unutrašnjih Dinarida. Područje Zrinske gore je staro geološko područje bogato rudama, vodom i biljnim te životinjskim svijetom. Ovo brjegovito područje nalazi se između rijeke Kupe, Save, Une, Gline i Glinice s više relativno zasebnih cjelina (Zrinska gora, Trgovska gora ili Bužimska gora i Hrastovačka gora). Zrinska gora ubraja se u tri najbogatije regije u Hrvatskoj po zalihama pitke vode i najbogatije područje pod kestenovom šumom u Jugoistočnoj Europi. Zrinska gora obilježava ne samo grad Petrinju već i južni dio Sisačko-moslavačke županije. Izgrađena je od uzvisina ili kosa, od kojih su najviše Šamarica, Anđelina kosa, Popov gaj, Vješala, Kobiljak i Vratnik.

Reljef sjevernog dijela LAG-a, Turopolja, sastoji se od ravničarskog dijela bliže rijeci Savi na sjeveru i blago brežuljkastog dijela u Vukomeričkim goricama na jugu. Prosječna nadmorska visina turopoljske ravnice kreće se između 100 i 120 metara. Ravničarski prostor djelomično zauzima plodnu turopoljsku ravnicu, a djelomično močvarna područja. Vlažnih prostora ima osobito na jugoistoku u šumovitom prostoru Turopoljskog luga, zaštićenog kao značajni krajobraz. Nizinski krajobraz rijeka Kupe i Odre, kao južnog dijela prostrane Turopoljske ravnice, karakteriziraju plodna poplavna polja, očuvane vegetacije nizinskih poplavnih šuma, livadama i pašnjacima, čija je geološka podloga fluvijalnog porijekla, izuzev manjih eolskih

naslaga na prostoru sjevernog dijela turopoljske ravnice. Geologija prostora ukazuje na činjenicu kako je razina podzemnih voda u prošlosti bila daleko viša nego danas.

1.1.3. Klimatske značajke

Klima područja LAG-a je umjereno kontinentalna, odnosno umjereno topla vlažna klima. Kolebanje amplituda srednje temperatura na godišnjoj razini je veliko. Prosječna temperatura srpnja, kao najtoplijeg mjeseca iznosi 21°C, no ljetne temperature se mogu popeti i do visokih 38,5°C. U najhladnijem mjesecu siječnju, srednja temperatura iznosi oko -1°C, dok je minimalno zabilježena temperatura na području LAG-a iznosila čak -29,5 °C. Ističu se lokalne geografsko-morfološke mikroklimatske zone, pa je na primjer u dolinama rijeka vrlo česta temperaturna inverzija, osobito zimi, kada je zemlja pod snijegom, a iznad porječja je razvijeno područje visokog tlaka. U riječnim dolinama, poput Gline, Kupe i Petrinjčice, često se javlja mraz i magla (rujan-svibanj), dok je na vrhovima brda vedro. Mikroklimatske razlike su uvelike utjecale na razmještaj poljoprivrednih kultura koje su se tradicionalno uzgajale na ovim prostorima. Područje dolina rijeke Gline, Maje, Petrinjčice, Kupe i Odre ima karakteristike podneblja ravnica i riječnih dolina prema bioklimatskim karakteristikama, uvažavajući geografski položaj, makroreljef i zonalni vegetacijski pokrov. Riječne doline i poplavne ravnice karakteriziraju vlažni i močvarni travnjaci. Najmanje naoblake ima u kolovozu i općenito u ljetnim mjesecima, dok je najviše ima tijekom studenog. Raspored naoblake je sličan rasporedu padalina kojih najviše ima proljetnih (lipanj) i jesenskih (studen) mjeseci. Prosječna godišnja količina padalina na području LAG-a iznosi oko 1050 mm/m², dok snijeg pada najčešće u siječnju i veljači. Stalni vjetrovi su najčešći iz sjevernog, sjeveroistočnog i sjeverozapadnog smjera.

1.1.4. Kulturno-povijesna baština

Cijelo područje LAG-a obiluje mnogobrojnim arheološkim lokalitetima i vrijednim nalazištima jer naseljenost seže od prapovijesti. Bogata rudna nalazišta na obroncima Zrinske gore i plodna dolina rijeke Save zaslužna su za razvitak prvih utvrđenih naselja.

Prvi tragovi naseljavanja na području Zrinske gore mogu se pratiti od bakrenog doba. Najstariji arheološki ostaci bakrenog doba pripadaju nositeljima kasne faze vučedolske kulture (2500. - 2000. godine prije Krista). Područje Zrinske gore i Turopolja bogato je arheološkim nalazima iz razdoblja antike i na području Siska ističu se ostatci rimskog grada Segestice, a na području Ščitarjeva u Turopolju nalazi se Arheološki park Andautonija.

Nakon okončanja antike na ovom području, nisu poznati bilo kakvi nalazi sve do razvijenog srednjeg vijeka (13. - 14. stoljeće) i prvih zapisa primjerice o Lekeniku, kojeg 1217. godine ugarsko-hrvatski kralj Andrija II spominje kao gornju granicu kaptolskog posjeda Dužica. Prema povijesnim izvorima, tada se u ovom kraju podižu srednjovjekovni utvrđeni gradovi (stari gradovi, burgovi) te brojne crkve. Nešto kasnije se, krajem 15. pa sve do početka 17. stoljeća, zbog turske opasnosti grade novi oblici utvrđenja – kašteli. Ove utvrde su osim za obranu od Turaka, poslužile i za čuvanje dragocjenosti, imetka i važnih povijesnih dokumenata. Na južnim padinama Zrinske gore nalazimo ruševine srednjovjekovnih gradova Zrina i Pedaljgrada čija je prošlost povezana uz poznatu hrvatsku vlastelu Zrinske, koji su vladali tim prostotom. Zbog izuzetnih krajobraznih obilježja i kulturno-povijesnog nasljeđa prostor Zrinske gore se u prostorno-planerskim dokumentima Sisačko - moslavačke županije

izdvaja kao pejzažno atraktivni brdski kompleks s velikim potencijalima za razvoj turističkih i rekreativnih sadržaja, te je svrstan u kategoriju posebnih povijesno kulturnih krajolika.

Posebna vrijednost Turopolja su drvene kapelice i plemićke kurije, tzv. turopoljske ljepotice. Blizina Vukomeričkih gorica, rijeka Lomnice, Save i Odre upotpunjuje raznolikost turopoljskog kraja. Kao i Zrinska gora i ovo područje je bogato šumama i hrastom, koji je jedan od glavnih prirodnih resursa. Hrast je i omogućio čuvenu gradnju sakralnih i drugih objekata od drva. Uz Andautoniju, od kulturno-povijesne baštine bitno je spomenuti i crkvu Sv. Martina iz baroknog vremena, stari grad Lukavec koji je služio kao kaštel za obranu od Turaka, kuriju Modić Bedeković gdje je živjelo bogato turopoljsko plemstvo te drvenu kapelicu Sv. Barbare koja je najatraktivniji i najreprezentativniji primjer drvene sakralne arhitekture 17. stoljeća.

Cijelo područje LAG-a ima izrazitu tradiciju drvnih građevina, uglavnom od hrastovine i tlocrtno uvijek izduženog oblika. Ova arhitektura, zvana "hrvatska korablja" predstavlja hrvatsko predajno graditeljstvo i karakterizira tipološku poveznicu Pokuplja, Banije, Posavine i Turopolja. Posebnu, izdvojenu i najznačajniju skupinu tradicijske graditeljske baštine čine male drvene kapele karakterističnog oblika i načina gradnje. One su ujedno i najstarije sakralne građevine na ovom području LAG-a i zaštićena su kulturna dobra Republike Hrvatske.

Podaci o stanju kulturne baštine temelje se na podacima Ministarstva kulture i prema popisu na ovom području ima ukupno 188 kulturnih dobara od kojih su najbrojnija nepokretna pojedinačna kulturna dobra (139). Ipak, cjelovitost kulturno povijesnog naslijeđa na području Zrinske gore i Turopolja ne predstavljaju samo zakonski zaštićena dobra, već i brojni kulturno-povijesni elementi od lokalnog značaja koji također mogu doprinijeti i unaprijediti ponudu u okviru razvoja ruralnog turizma.

Inventarizacija svih zaštićenih kulturnih dobara pod Ministarstvom kulture može se naći u prilogu 1.

1.1.5. Prirodne vrijednosti

Područje LAG-a Zrinska gora Turopolje, uz zaštićene prirodne vrijednosti i NATURA 2000 područja karakteriziraju i jedinstvene krajobrazne vrijednosti koje nastaju uslijed specifične interakcije prirodnih i antropogenih čimbenika. S obzirom na njihov lokalni karakter, a istovremeno i velik značaj za ruralni razvitak, očuvanje značajnih i karakterističnih obilježja krajobraza potrebno je osigurati kroz prostorno planske i razvojno strateške dokumente u cilju sprječavanja neželjenih promjena te istovremeno poticanje održivih multifunkcionalnih odnosno tradicionalnih načina korištenja ovog prostora.

1.1.5.1. Zaštićene prirodne vrijednosti

Sukladno Zakonu o zaštiti prirode (NN 80/13) razlikujemo 9 kategorija zaštićenih područja, od kojih na području LAG-a nalazimo 2 kategorije od državnog značenja (posebni rezervat i park prirode) i 3 kategorije od lokalnog značenja (spomenik prirode, značajni krajobraz i spomenik parkovne arhitekture). Na području LAG-a sveukupno je utvrđeno 9 zaštićenih područja prirode i njihova sveukupna površina iznosi 89.591,78 ha. Najveću površinu zauzima Park prirode Lonjsko polje (50.650 ha) koji je najveće zaštićeno močvarno područje ne samo u Republici Hrvatskoj, već i u cijelom dunavskom porječju.

Zaštićenim područjima, uključujući i područja ekološke mreže, upravljaju javne ustanove koje obavljaju djelatnost zaštite, održavanja i promicanja zaštićenog područja u cilju zaštite i očuvanja izvornosti prirode, osiguravanja neometanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnih dobara, nadziru provođenje uvjeta i mjera zaštite prirode na području kojim upravljaju te sudjeluju u prikupljanju podataka u svrhu praćenja stanja očuvanosti prirode (monitoring). Na području LAG-a koji pripada Sisačko-moslavačkoj županiji, upravljanje zaštićenim područjima i drugim zaštićenim prirodnim vrijednostima provodi javna ustanova Zaštita Prirode SMŽ sa sjedištem u Popovači. Zeleni prsten Zagrebačke županije je javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjima i drugim zaštićenim dijelovima prirode na području Zagrebačke županije.

Tablica 2. Pregled zaštićenih prirodnih vrijednosti na području LAG-a (DZZP)

Kategorija zaštite	Naziv
Posebni rezervat	Rakita
Park prirode	Lonjsko polje*
Spomenik prirode	Hrast Iulius u Sisku, Hrast u Rakitovcu
Značajni krajobraz	Kotar- Stari gaj*, Turopoljski lug*, Odransko polje*, Sunjsko polje
Spomenik parkovne arhitekture	Strossmayerovo šetalište - Petrinja

* preklapanje područja u više JLS

1.1.5.2. Ekološka mreža - Natura 2000 područja

Ekološku mrežu RH čine područja očuvanja značajna za ptice - POP područja (značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja divljih vrsta ptica od interesa za Europsku uniju, kao i njihovih staništa, te područja značajna za očuvanje migratornih vrsta ptica, a osobito močvarna područja od međunarodne važnosti) i područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove - POVS područja (značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja drugih divljih vrsta i njihovih staništa, kao i prirodnih stanišnih tipova od interesa za Europsku uniju).

Na području Sisačko-moslavačke i Zagrebačke županije utvrđeno je 41 NATURA 2000 područja od čega se na području LAG-a nalazi njih 12 (3 POP, 9 POVS) sveukupne površine 265.777,97 ha. Najveće POVS područje zauzima HR2000416 - Lonjsko polje (51.126,05 ha) koji se dijelom nalazi na području Grada Siska, dok najveće POP područje čini HR1000004 - Donja Posavina (121.053,27 ha) također na sisačkom području.

Tablica Natura područja nalazi se u prilogu 2.

1.1.5.3. Minski sumnjiv prostor

Zbog posljedica Domovinskog rata, dio LAG-a s područja Sisačko-moslavačke županije se proteklih 20 godina suočavao sa značajnim sigurnosnim problemom te zagađenošću životnog prostora minskoeksplozivnim sredstvima i neeksplozivnim ubojnim sredstvima. Sisačko-moslavačka županija je, nakon Ličko senjske, minski najzagađenija županija. Ukupno je 80,6 kvadratnih kilometara minski sumnjivog terena, a ove se godine planira razminirati 12 kilometara, među kojima je i dio Kotar šume kod Petrinje. U pogledu gospodarskog razvoja minski sumnjiva područja više ne predstavljaju značajniju zapreku jer su infrastrukturni

objekti i koridori uglavnom razminirani, a preostali teren zagađen minama uglavnom je teže pristupačan. Plan je da u 2018. godini Sisačko-moslavačka županija bude bez mina, a rok za razminiranje kompletne Hrvatske je 1. ožujak 2019. godine. Karta minski sumnjivih područja nalazi se u prilogu 3.

1.1.6. Društvena infrastruktura

LAG Zrinska gora Turopolje čine JLS-ovi s područja 2 jedinice područne (regionalne) samouprave – županije i to Zagrebačke županije i Sisačko-moslavačke županije. Jedinice područne (regionalne) samouprave obavljaju poslove od područnog (regionalnog) značenja, a osobito poslove koji se odnose na školstvo, zdravstvo, prostorno i urbanističko planiranje, gospodarski razvoj, promet i prometnu infrastrukturu te planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova.

1.1.6.1. Javna uprava

LAG obuhvaća općine Orle, Lekenik, Donji Kukuruzari i Martinska Ves, te gradove Petrinju, Glinu, ruralno područje Grada Siska i južno ruralno područje Grada Velike Gorice. Dva najrazvijenija grada kojima gravitira područje LAG-a su Grad Velika Gorica koji pripada Zagrebačkoj županiji i Sisak, županijsko središte Sisačko-moslavačke županije. Iako jačanje središnjih uslužnih funkcija u ovim gradovima predstavlja važan čimbenik općeg razvoja prostora, bitno je također potpomagati i razvoj manjih ruralnih naselja u kojima nisu nastupili značajniji procesi urbanizacije. Svaka jedinica lokalne i regionalne samouprave ima internetske stranice na kojima objavljuje osnovne informacije vezane uz svoj djelokrug rada te novosti vezane uz teritorij koji pokriva. Osim toga, sve informacije o jedinicama lokalne samouprave mogu se naći i na internetskim stranicama LAG-a Zrinska gora Turopolje. Također, većina općina ima svoja službena općinska glasila koja uglavnom izlaze jednom ili dva puta godišnje i donose novosti o gospodarskim događanjima, manifestacijama, udrugama ili pak važnim osobama s područja općine. Sve navedene JLS koje se nalaze na području LAG-a prepoznale su značaj održivog ruralnog razvoja te aktivno sudjeluju u razvoju predmetnog područja kroz nacionalne i EU projekte izravno doprinoseći gospodarskom rastu i jačanju ključnih socio-ekonomskih pokazatelja.

1.1.6.2. Odgoj i obrazovanje

Programi predškolskog odgoja i obrazovanja te skrbi djece predškolske dobi provode se u dječjim vrtićima i drugim pravnim osobama koje ostvaruju programe predškolskog odgoja.. Na području LAG-a djeluje 38 vrtića (uključujući i područne odjele) u koje je u pedagoškoj godini 2014./2015. bilo upisano 4424 djece i u kojima je radilo 717 zaposlenih. Depopulacija i pad nataliteta na području LAG-a, koje će se spomenuti kasnije u poglavlju demografije, odražavaju se i na broj djece u sustavu obrazovanja. Primjerice, iako je broj vrtića isti kao i prethodne pedagoške godine, broj vrtićke djece se smanjio za 2,81% u odnosu na pedagošku godinu 2013./2014. Zanimljiv statistički podatak je da na području Turopolja i Velike Gorice dolazi do povećanja vrtićke djece i otvaranja novog vrtića u Velikoj Mlaci, dok se na sisačkom području zatvorio jedan vrtić i smanjuje se broj vrtićke djece. Na području LAG-a također postoje općine u kojima nema ustanova za predškolski odgoj zbog čega djeca ili ostaju u kućanstvima ili moraju potražiti navedene usluge u najbližoj ustanovi susjednog

grada / općine. Od općina na području LAG-a, samo općina Lekenik ima organiziran predškolski odgoj i to u sklopu SOS dječjeg sela Lekenik. Gradu Velikoj Gorici pripada čak 10 područnih vrtića, dok Sisak ima samo jedan područni vrtić. U većini slučajeva, osnivač vrtića je općina ili grad, no 3 vrtića u Velikoj Gorici su privatna vrtića, dok na području Siska ne postoji nijedan privatni vrtić.

Tablica 3. Infrastruktura predškolskog odgoja 2013/2014, 2014/2015

Administrativna jedinica	Dječji vrtići		Ukupno djece		Ukupno zaposlenih	
	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.
Velika Gorica	22	23	2550	2588	420	436
Sisak	10	9	1253	1108	204	191
Glina	1	1	145	126	17	17
Petrinja	4	4	498	488	61	61
Lekenik	1	1	106	114	12	12
Ukupno	38	38	4552	4424	714	717

Izvor: DZS

Na području LAG-a postoji 58 škola, no tako velika brojka uključuje i područne škole gradova Velike Gorice i Siska. Na području LAG-nalazi se čak 16 matičnih i područnih škola koje pripadaju Gradu Velikoj Gorici i 15 područnih škola koje pripadaju Gradu Sisku. Nastava se odvijala u 618 razrednih odjela s 1069 zaposlenih učitelja i 11942 učenika. Kao i broj vrtićke djece, u odnosu na prethodnu školsku godinu, broj djece na kraju školske godine bio je manji za 3,2 % i 4 razredna odjela. Ipak, broj učitelja se nije smanjio, nego se čak i povećao za 37 učitelja. Na području Gradova Velike Gorice, Siska i Petrinje postoje i 3 umjetničke škole koje pohađa 605 učenika te posebne škole s razrednim odjelima za djecu i mladež s teškoćama u razvoju (83 učenika).

Tablica 4. Kapaciteti osnovnoškolske infrastrukture 2012/2013, 2013/2014

Grad / općina	Škole		Razredni odjeli		Učenici		Učitelji	
	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.
Velika Gorica	19	19	259	262	5426	5373	405	429
Orle	1	1	2	2	24	28	2	2
Glina	3	3	32	32	606	584	50	55
Petrinja	9	9	114	112	2093	1980	200	196
Sisak	15	15	168	162	3406	3268	293	303
Donji Kukuruzari	1	1	8	8	115	108	19	19
Lekenik	5	5	26	26	492	435	39	40
Martinska Ves	5	5	13	14	175	166	24	25
Ukupno	58	58	622	618	12337	11942	1032	1069

Izvor: DZS

Na području LAG-a u gradovima djeluje 24 srednje škole koje je na kraju školske godine 2013./2014. pohađalo 5690 učenika. Najveći udio škola odnosi se na tehničke i srodne škole te industrijsko obrtničke škole. U odnosu na prethodnu školsku godinu, broj učenika se smanjio za 0,66 % i nastava se kao i prethodne godine provodila u 228 razrednih odjela. Mnogi učenici iz Turopolja osim srednjih škola iz Velike Gorice, upisuju i srednje škole u Zagrebu, ali do točnog podatka nismo mogli doći. U Sisku postoje specijalne srednje škole za mladež s teškoćama u razvoju i srednje škole za odrasle.

Tablica 5. Vrste i broj srednjih škola na području LAG-a, 2015. godina

Vrsta srednjoškolske ustanove	Br.
Gimnazije	4
Tehničke i srodne škole	9
Srednje umjetničke škole	2
Industrijske i obrtničke škole	7
Specijalne srednje škole*	1
Srednje škole za odrasle	1
Ukupno	24

Izvor: DZS

Djelatnost visokog obrazovanja na području LAG-a provodi se kroz dislocirane studijske programe Sveučilišta u Zagrebu na području Siska i Petrinje, dok u Velikoj Gorici djeluje Veleučilište s pravom javnosti te Institut za istraživanje i razvoj održivih eko sustava. U Sisku se nalazi Metalurški fakultet, a u Petrinji Visoka učiteljska škola Sveučilišta u Zagrebu.

Metalurški fakultet danas djeluje u Republici Hrvatskoj kao jedina znanstveno-nastavna ustanova iz područja tehničkih znanosti, polja metalurgije i izvodi sveučilišni redoviti preddiplomski, diplomski i poslijediplomski doktorski studij Metalurgija, kao i sveučilišni izvanredni stručni studij Ljevarstvo. U akademskoj godini 2013./2014. bilo je upisano 109 studenata. Odsjek u Petrinji Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u akademskoj godini 2013./2014. imao je upisano 430 studenata. Veleučilište Velika Gorica je visokoobrazovna ustanova koja provodi pet stručnih (Održavanje računalnih sustava, Održavanje motornih vozila, Održavanje zrakoplova, Upravljanje u kriznim uvjetima i Očna optika) i tri diplomatska (Krizni menadžment, Upravljanje logističkim sustavima i procesima i Informacijski sustavi) specijalistička stručna studija. Na sve studije u akademskoj godini 2013./2014. bilo je upisano 896 studenata.

1.1.6.3. Zdravstvo i socijalna skrb

Prema informacijama sa stranica Domova zdravlja, na području LAG-a djeluju 63 ambulante/ordinacije opće medicine i 66 ordinacija dentalne zaštite. Za zdravstvenu zaštitu žena brine se 9 ordinacija, a za zdravstvenu zaštitu djece predškolske dobi 11 ordinacija. Za bolničke potrebe stanovnici LAG-a s područja Zagrebačke županije odlaze u Zagreb, jer

Velika Gorica nema bolnicu, dok se stanovnici s područja Sisačko-moslavačke županije mogu bolnički liječiti u Općoj bolnici "Dr.Ivo Pedišić" Sisak te u podružnici iste bolnice u Petrinji. U okviru Doma zdravlja Velika Gorica kao zdravstvene ustanove Zagrebačke županije djeluje 6 područnih ambulanti koje se nalaze na području LAG-a (područne ambulante u Mraclinu, Turopolju, Črnkovecu, Velikoj Mlaci, Donjoj Lomnici i općini Orle). Pod ingerencijom Sisačko-moslavačke županije nalazi se Dom zdravlja u Sisku (s područnim ambulantama u općinama Lekenik, Martinska Ves i Donji Kukuruzari) te Dom zdravlja u Petrinji (s ispostavom u Glini). Hitna medicinska pomoć organizirana je u sklopu Domova zdravlja u Velikoj Gorici, Sisku i Petrinji. U Prilogu 4. nalazi se popis Ugovornih sadržaja zdravstvene zaštite

Analizom stanja prema službenom mišljenju Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje i Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo iz 2015. godine, utvrđeno je kako u Mreži javne zdravstvene službe na području LAG-a nedostaje 84 tima u djelatnosti opće obiteljske medicine i 83 tima u djelatnosti dentalne zdravstvene zaštite. Za oko 90 000 zdravstvenih osiguranika na ovom području, nedostaje i 47 medicinskih sestara u djelatnostima zdravstvene njege u kući bolesnika (Prilog 5.).

Na području LAG-a djeluje 15 ustanova socijalne skrbi s ukupno 872 korisnika (DZS, 2010. godina). Od 15 ustanova, četiri ustanove su Centri za socijalnu skrb (Velika Gorica, Sisak, Petrinja, Glina), šest Domova za starije i nemoćne, tri Dječja doma te po jedan Dom socijalne skrbi za tjelesno ili mentalno oštećene osobe (djecu i odrasle) i jedan Dom za psihički bolesne odrasle osobe. Jedan od tri spomenuta Dječja doma je ujedno i nacionalno značajna organizacija sa stručnjacima i pratećom infrastrukturom – SOS dječje selo u Lekeniku.

1.1.6.4.   *Razvojni problemi – prirodne vrijednosti i društvena infrastruktura*

Analiza stanja
<ul style="list-style-type: none"> • Niska gustoća naseljenosti • Minski sumnjiva područja • Pad broja upisane djece u vrtiće i škole • Mali broj visokoobrazovnih institucija • Nedovoljan broj timova opće medicine, dentalne medicine, ginekoloških timova i medicinskih sestara
Mišljenje radne skupine
<ul style="list-style-type: none"> • Neadekvatno uređenje i neravnomjeran raspored vrtića • Neadekvatno uređenje škola • Nedostatak sadržaja izvannastavnih aktivnosti djece i mladih

1.1.7. Komunalna i prometna infrastruktura

1.1.7.1. Prometna infrastruktura

Cestovna mreža

Područje LAG-a prometno zauzima izuzetno povoljan položaj s obzirom da se na ovom području nalazi paneuropski prometni koridor X transeuropske prometne mreže (TEN-T) koji povezuju prostor centralne Europe s Mediteranom i Jugoistočnom Europom. Ovom trasom prolazi autocesta A3 (Bregana – Zagreb – Lipovac), a od velikog je značaja i autocesta A11 (Zagreb - Sisak) s 3 izlaza (Mraclin, Buševac, Lekenik). Osnovnu mrežu cestovnih pravaca u LAG-u čine: glavna državna cesta D6 (Jurovski Brod, Slovenija-Ribnik-Karlovac-Glina-Dvor (granica s BiH), sabirne državne ceste D30 čvor Buzin (D3) – V. Gorica - Petrinja - Hrvatska Kostajnica – GP H. Kostajnica (gr.R.BiH), D31 Velika Gorica (D30) - G. Viduševac - D6, D36 Karlovac (D1) - Pokupsko - Sisak – čvor Popovača (D4), D37 Sisak (D36) - Petrinja - Glina (D6), spojne i priključne državne ceste D224 Mošćenica (D37) – Blinjski Kut – Hrv. Dubica – GP Hrv. Dubica (gr.R.BiH), te županijske i lokalne ceste.

Kvaliteta i tehničko stanje cestovne mreže nije ujednačena te postoje značajna odstupanja, osobito kod prometnica u kategoriji nerazvrstanih cesta. Od ukupne dužine cesta od županijskog i lokalnog značaja barem trećina nema zadovoljavajući tehnički standard pa je prioritet u unaprjeđenju cestovne infrastrukture njihovo saniranje, rekonstruiranje i izgradnja obilaznica radi rasterećenja gradskih središta.

Javni putnički prijevoz

Osnovni je oblik javnog prometa na području LAG-a autobusni promet. Javni prijevoz putnika je dovoljno razvijen zbog malog broja putnika, a ponajviše je u funkciji radnih i školskih putovanja (90% svih putovanja).

Željeznički promet

Željeznički promet također je značajan s obzirom da se nalazi na paneuropskom koridoru X koji spaja Zapadnu i Srednju Europu s Jugoistočnom Europom (Savski Marof – Zagreb – Vinkovci – Tovarnik). Tim koridorom prolaze međunarodne željezničke pruge M 103 Dugo Selo – Novska i M 104 Zagreb – Sisak – Novska. Na ovom pravcu odvaja se i regionalna pruga koja preko Bosne i Hercegovine spaja predmetno područje i Srednju Dalmaciju. U nacionalnim i županijskim strateškim planovima planira se također i trasa brze transeuropske pruge Sisak - Kutina. Ova pruga bi bila dvokolosječna i velike propusne moći. Lokalna pruga Sisak Caprag – Petrinja – Karlovac, koja je bila od velikog značaja za područje LAG-a, van upotrebe je i trenutno nije u planu obnove Hrvatskih željeznica. Također, ukinute su i neke željezničke veze sa Zagrebom, pa primjerice gradovi poput Petrinje i Gline nemaju direktnih linija sa gospodarskim središtem i glavnim gradom Hrvatske.

Riječni promet

Ključna riječna luka nalazi se u Sisku (luka TEN-T mreže), a uz Savu koja je plovna sve do ušća u Dunav, plovna je i manjim dijelom rijeka Kupa od ušća Odre do ušća u Savu (oko 4 km).

Prevladavajući je teretni promet najvećim dijelom vezan uz sisačku rafineriju nafte. Vodeni resursi općenito nisu dovoljni iskorišteni iako postoji velik potencijal koji se može ostvariti

postizanjem više klase plovnosti (IV.) na dijelu nizvodno od ušća Kupe u Savu. S druge strane, putnički promet u turističke svrhe svrhovito može doprinijeti razvoju turizma na ovom području i kao takav predstavlja vrijedan ulagački potencijal u sinergiji s razvojem drugih turističkih grana.

Zračni promet

Domaći i međunarodni zračni promet zastupljen je Zračnom lukom "Franjo Tuđman" na Plesu u Velikoj Gorici. Prosječna udaljenost svih naselja od Zračne luke iznosi oko 40 kilometara.

1.1.7.2. Telekomunikacijska infrastruktura

Telekomunikacijski promet na području LAG-a uspostavljen je putem javne komunikacije u nepokretnoj mreži, javne komunikacije u pokretnoj mreži i sustava radio komunikacija. Područje je gotovo u potpunosti pokriveno fiksnim telefonskim linijama i mobilnom telefonijom. Pokretna elektronička komunikacijska mreža zadovoljava potrebnu pokrivenost teritorija radijskim signalom, a baznim je postajama pokriveno 100 % područja LAG-a. Na području LAG-a u dijelu Zagrebačke županije 45 - 55 % kućanstava ima ugovoreni nepokretni širokopolasni pristup, dok na Sisačko-moslavačkom dijelu taj je udio nešto manji te iznosi 30 - 45 %.

1.1.7.3. Opskrba energijom

Područjem LAG-a prolazi trasa Jadranskog naftovoda od terminala u Omišlju do Rafinerije Sisak, a distribucijska plinska mreža tek je u razvitku i planira se za veća urbana naselja. Sjeverni i sjeveroistočni se snabdijeva plinom iz magistralnih plinovoda Ivanić-Grad – Kutina – Novska i Kozarac – Sisak. Magistralnim plinovodima upravlja Plinacro d.o.o. Zagreb

Elektroenergetska mreža je dobro razvijena i pokrivena su gotovo sva naselja LAG-a. Središnje mjesto proizvodnje električne energije je TE Sisak te industrijska elektrana Rafinerije Sisak, a planira se također izgradnja kogeneracijske elektrane na biomasu. U okviru iskorištenja obnovljivih izvora energije planiraju se i HE Strelečko na Savi, HE Pokuplje i TE Mahovo na prirodni plin. Iako na ovom području postoji velika mogućnost korištenja obnovljivih izvora energije, ta mogućnost ipak uvijek nije dovoljno iskorištena. Primjerice, zasad postoji samo jedna kogeneracijska elektrana "BE TO Glina", za proizvodnju električne i toplinske energije na biomasu iz glinskih drvnih pogona, a potencijal korištenja biomase zbog velikih šumskih površina je puno veći.

1.1.7.4. Vodoopskrba, odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda

Područje LAG-a nalazi se na glavnim vodonosnicima Savskog bazena ali unatoč velikim količinama pitke vode nema dovoljno razvijen vodoopskrbni sustav. Na području LAG-a manje od polovice naselja ima riješenu opskrbu pitkom vodom u okviru organiziranih vodoopkrbnih sustava dok se ostala naselja opskrbljuju vodom iz pojedinačnih izvora (pretežno zdenaca) ili putem lokalnih vodovoda. Veću opskrbljenost vodom bilježe (više od 50 %) Petrinja, D. Kukuruzari te Martinska Ves. Sustav navodnjavanja također ne odgovara

kompleksnim riječnim režimima stoga i postoji visok rizik od poplava, osobito u turopoljskom kraju.

Sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda nije pratio sustav vodoopskrbe zbog čega gotovo nijedno naselje nema izgrađen cjeloviti sustav kanalizacije s pročišćavanjem otpadnih voda. Kvalitetni sustav odvodnje postoji na gradskim područjima i nekih radnih zona ali je uglavnom mješovitog tipa, bez bioloških pročišćavača. U ostalim naseljima otpadne vode iz domaćinstava se ispuštaju u septičke jame, a recipijenti su vodotoci i melioracijski kanali što predstavlja ugrozu za stanje prirodnog okoliša.

Uz nedovoljno razvijeni vodoopskrbni sustav, prema mišljenju radne skupine, problem su i poplave koje se periodično ponavljaju skoro svake godine na području LAG-a i koje uzrokuju velike štete i evakuacije stanovništva. Unatoč velikom hidro bogatstvu i potencijalu, postoji potreba za optimalnijim raspolaganjem vodenih resursa.

1.1.7.5. Gospodarenje otpadom

Na prostoru LAG-a tek se parcijalno provodi sakupljanje komunalnog otpada što znači da se tek oko trećina područja nalazi u sustavu organiziranog prikupljanja. Većinom se otpad odlaže na neuređena odlagališta, a odvojeno sakupljanje otpada također je na niskoj razini. Moguće dugoročno rješenje predstavlja se u vidu izgradnje ŽCGO, odnosno korištenjem usluga drugih CGO u susjednim županijama te zatvaranje i prenamjena postojećih odlagališta otpada uključujući širenje mreže reciklažnih dvorišta i pretovarnih stanica. Jedino odlagalište Goričica u Sisku posjeduje sve sanitarno tehničke uvjete te može nastaviti obavljati trenutnu funkciju neovisno o planiranom rješenju zbrinjavanja otpada.

1.1.7.6. Razvojni problemi – komunalna i prometna infrastruktura

Analiza stanja
<ul style="list-style-type: none">
• Neujednačena pokrivenost širokopojasnim internetom
• Potencijal riječnog prometa nedovoljno iskorišten, kako u svrhu transporta, tako i u svrhu razvoja turizma
• Nedovoljno iskorištene mogućnosti korištenja obnovljivih izvora energije, prije svega, biomase
• Unatoč velikim količinama pitke vode, nedovoljno razvijen vodoopskrbni sustav, više od polovice naselja na području LAG-a se opskrbljuju vodom iz pojedinačnih izvora
• Velika većina naselja nema izgrađen cjeloviti sustav kanalizacije s pročišćavanjem otpadnih
• Velika većina naselja odlaže otpad na neuređenim naseljima, odvojeno sakupljanje otpada na niskoj razini
Mišljenje radne skupine
<ul style="list-style-type: none">
• Željeznička pruga Sisak-Petrinja-Karlovac koja je bila od velikog značaja za LAG, je van uporabe
• Ukidanje direktne željezničke linije Zagreb-Petrinja

- Loša povezanost lijeve i desne obale Save
- Potencijalna opasnost od odlaganja nuklearnog otpada i spalionice smeća

1.2. Gospodarske značajke područja

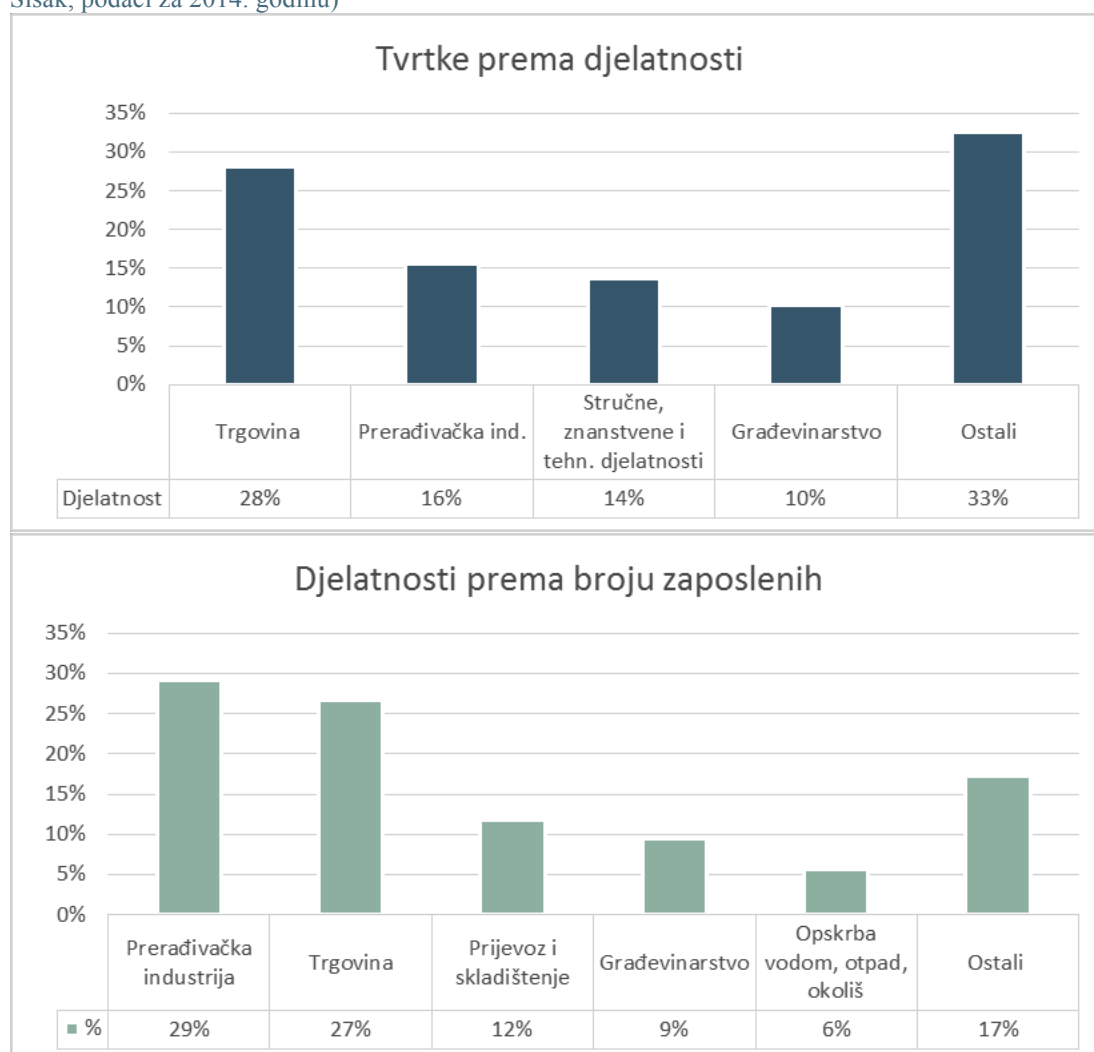
Prema izračunu Indeksa razvijenosti Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije iz 2013. godine kojim se svake tri godine mjeri razvijenost pojedine jedinice lokalne samouprave, općine Donji Kukuruzari, Martinska Ves i Orle te gradovi Petrinja i Glina pripadaju u 1. i 2. skupinu razvijenosti i time se svrstavaju u potpomognuta područja. Od 8 jedinica lokalne samouprave koje pripadaju području LAG-a čak ih se 5 svrstava u potpomognuta područja, a općina Donji Kukuruzari je i 2. najnerazvijenija općina u Hrvatskoj. Velika Gorica i Sisak su najrazvijenije jedinice na području LAG-a, međutim i one u pojedinim pokazateljima zaostaju u odnosu na nacionalni prosjek. Sisak, kao i sve jedinice LAG-a s područja Sisačko-moslavačke županije, ima viši postotak nezaposlenosti u odnosu na nacionalni prosjek (20,90%) i manje kretanje stanovništva, dok Velika Gorica ima niske prihode per capita. U prilogu 6. nalazi se tablica ocjenjivanja i razvrstavanja jedinica lokalne samouprave prema razvijenosti

1.2.1. Struktura gospodarstva po djelatnostima

Prema podacima FINE za 2014. godinu na području LAG-a poslovalo je 2149 tvrtki u privatnom vlasništvu koje su zapošljavale 16 903 osoba, što je za 3,32 % manje zaposlenih u odnosu na 2013. godinu. Ipak, broj tvrtki se u odnosu na 2013. povećao i to za 4,8 %. S obzirom na djelatnost, dominantne su prerađivačka industrija i trgovina. Približno 44% tvrtki u LAG-u primarno obavlja ove dvije djelatnosti, a značajno su zastupljene i stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti kao i građevinarstvo. Prerađivačka industrija bilježi najpozitivnije trendove u porastu zaposlenosti kao i sve većem broju registriranih tvrtki u toj industriji, dok se zaposlenost i broj tvrtki u trgovini i građevinarstvu smanjuje. Prema očekivanjima, najviše poduzetnika je registrirano na područjima LAG-a koji pripadaju Velikoj Gorici, Sisku i Petrinji. Ipak, na području Velike Gorice registrirano je 1230 tvrtki, čak dvostruko više tvrtki nego na području Siska dok je u općinama Donji Kukuruzari i Orle registrirano 2, odnosno 8 tvrtki. Obrtnika je 2060, a situacija je slična kao i s tvrtkama - najviše ih je na područjima gradova, a najmanje u općinama Donji Kukuruzari i Orle.

Poljoprivreda kao tradicionalno zastupljena djelatnost i turizam dodatno su obrađeni u zasebnim poglavljima jer je njihovo područje obuhvata znatno šire i kompleksnije te se vezuju na drugačije izvore podataka. Sljedeći grafikoni prikazuju tvrtke prema djelatnostima i broju zaposlenih.

Slika 2. Tvrtka prema djelatnostima i udio djelatnosti prema broju zaposlenih (FINA, HGK Zagreb i HGK Sisak, podaci za 2014. godinu)

1.2.2. Analiza poslovanja poduzetnika

Unatoč padu broja zaposlenih, 2014. godina je što se poslovanja tiče bila uspješnija nego 2013. godina jer je došlo do povećanja prihoda, dobiti i investicija na području LAG-a. Najveću dobit od 45 % od ukupne dobiti, ostvarile su tvrtke s područjem djelatnosti u trgovini, dok se najviše ulaze u prerađivačkoj industriji. Glavni sektori prerađivačke industrije na ovom području pripadaju drvenoj, metaloprerađivačkoj te prehrambenoj industriji koja je najčešće i radno-intenzivna industrija koja zapošljava i najveći broj ljudi na području LAG-a. Veliki broj ljudi također radi i u građevinarstvu, te djelatnostima prijevoza i skladištenja. Inače, u odnosu na hrvatski prosjek, prema DZS-u, u 2014. godine mjesečne neto plaće u Zagrebačkoj i Sisačko-moslavačkoj županiji su bile za cca 6, 5 % manje pa možemo zaključiti da područje LAG-a čine radno-intenzivne djelatnosti čije su karakteristike, malo ulaganja te brojna (jeftina) radna snaga. Područja LAG-a su izrazito neravnomjerno razvijena, pa je tako općina Donji Kukuruzari sa 3 poduzetnika pri dnu ljestvice po broju poduzetnika u cijeloj Hrvatskoj, dok su poduzetnici Velike Gorice prilično uspješni i na petom su mjestu po ukupnoj visini neto dobiti prema gradovima i općinama Republike Hrvatske. U prilogu 7. nalazi se grafički prikaz Analize ukupnog poslovanja poduzetnika na području LAG-a.

1.2.3. Poslovne zone

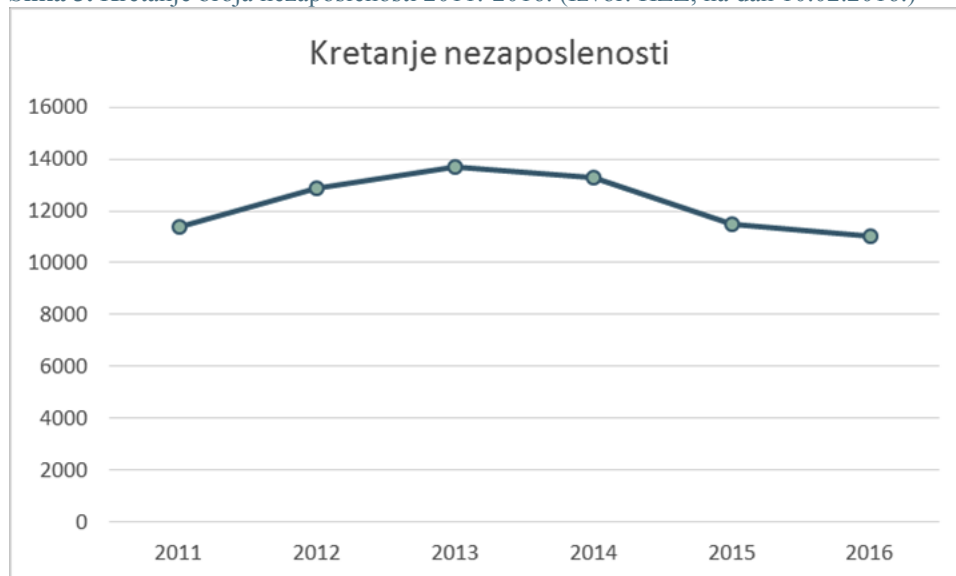
Na području LAG-a nalazi se 5 poslovnih zona, od kojih su dvije zone potpuno izgrađene, opremljene i popunjene s više od jednog gospodarskog subjekta, i to poduzetnička zona Rakitovec, u blizini Velike Gorice i Obrtnička zona Tanina-Gorički, u blizini Siska. U ostalim zonama, u Sisku (Komunalna zona, Južna industrijska zona) i Glini (Poduzetnička zona Željezara) djeluje po jedan gospodarski subjekt i nisu još do kraja u funkciji.

1.2.4. Tržište radne snage

U siječnju 2016. godine prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje na širem području LAG-a evidentirano je 11.013 nezaposlenih osoba. Ipak, broj nezaposlenih je nešto manji od toga, s obzirom da se ove brojke odnose i na urbana područja Velike Gorice i Siska jer do točnih podataka koji se odnose samo na ruralne dijelove spomenutih gradova nismo mogli doći.

U odnosu na razdoblje prethodne godine, riječ je o smanjenju od 4 %. Prema spolnoj strukturi nezaposlenih prevladavaju žene i to u omjeru 55:45, a prema razini obrazovanja, osobe sa završenom srednjom školom čine 60% nezaposlenih. Kao i u ostalim dijelovima Hrvatske, udio mladih nezaposlenih do 29 godine je visok i iznosi 27, 79 %. Na sljedećoj je slici prikazano kretanje broja nezaposlenih u posljednjih 5 godina.

Slika 3. Kretanje broja nezaposlenosti 2011.-2016. (Izvor: HZZ, na dan 10.02.2016.)

1.2.5. Razvojni problemi - gospodarstvo

Analiza stanja
<ul style="list-style-type: none">
• Od 8 jedinica LAG-a, 5 jedinica lokalne samouprave svrstava se u potpomognuta područja
• Trend smanjenja broja zaposlenih u privatnom sektoru
• Prevladavaju radno-intenzivne djelatnosti s malo ulaganja i jeftinom radnom snagom
• Nedovoljan broj potpuno izgrađenih, opremljenih i popunjenih poslovnih zona
• Velik broj nezaposlenih osoba na području LAG-a
• Visok udio nezaposlenih mladih
Mišljenje radne skupine
<ul style="list-style-type: none">
• Nespремnost stanovništva prema udruživanju i zajedničkoj suradnji koči gospodarski razvoj
• Niski osobni dohodci stanovništva
• Nedovoljna educiranost stanovnika LAG-a o mogućnostima financiranja iz raznih izvora (EU fondovi i sl.)

1.2.6. Poljoprivreda

Prema broju trgovačkih društava dominantne gospodarske djelatnosti su trgovina i prerađivačka industrija, ali treba imati na umu činjenicu da poljoprivreda (u različitim pravnim oblicima registracije poduzetnika u poljoprivredi), kao tradicionalno zastupljena djelatnost u ovim krajevima od davnina predstavlja neiskorišteni potencijal LAG-a. Naime, prema podacima iz Fine iz 2014. godine u djelatnostima iz kategorije poljoprivrede, šumarstva i ribarstva posluje samo 3 % tvrtki i zaposleno je 1 % radnika pa možemo zaključiti da veliki dio poljoprivredne strukture čine kućanstva kojima poljoprivreda nije jedini izvor prihoda. Unatoč malom broju zaposlenih u ovoj djelatnosti, na području LAG-a nalazi se 6425 poljoprivrednih gospodarstava, od kojih je čak 98 % njih registrirano kao obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo – OPG i 67 % njih su nositelji ili vlasnici muškarci, najčešće srednje stručne spreme i stariji od 56 godina.

Tablica 6. Tipovi gospodarstava na području LAG-a prema Upisniku poljoprivrednika

Tip poljoprivrednog gospodarstva	Broj PG
Obiteljsko gospodarstvo	6303
Obrt	44
Ostali	4
Trgovačko društvo	64
Zadruga	10
Ukupno	6425

Prema registru APPRRR-a poljoprivrednih površina, 5 162 poljoprivrednih gospodarstva su tražila neki oblik potpore za obradu 32 594 hektara poljoprivredne zemlje što čini samo 15 % sveukupne površine LAG-a. Ipak, potrebno je uzeti u obzir da jedno poljoprivredno gospodarstvo može imati više vrsta uporabe zemljišta, kao i to da neki nemaju zemlje ili nisu tražili poticaje, pa je zato ovaj broj manji od ukupnog broja iz tablice iznad. S obzirom na blagu konfiguraciju terena, umjereno toplu vlažnu klimu i tradiciju poljoprivredne djelatnosti od davnina, udio obrađivane poljoprivredne površine od 15 % u odnosu na ukupnu površinu LAG-a bi mogao biti i veći. Također, ovo područje se suočava i s problemom usitnjenosti parcela, s obzirom da se na navedenoj površini nalazi 41 626 ARKOD parcela, iz čega proizlazi da je prosječna veličina parcele 0,78 ha i stoga tako mala zemljišta često ne mogu generirati značajniju poljoprivrednu proizvodnju, dok primjerice samo 29 PG-ova posjeduju parcelu veću od 100 hektara (0,56% svih PG-ova).

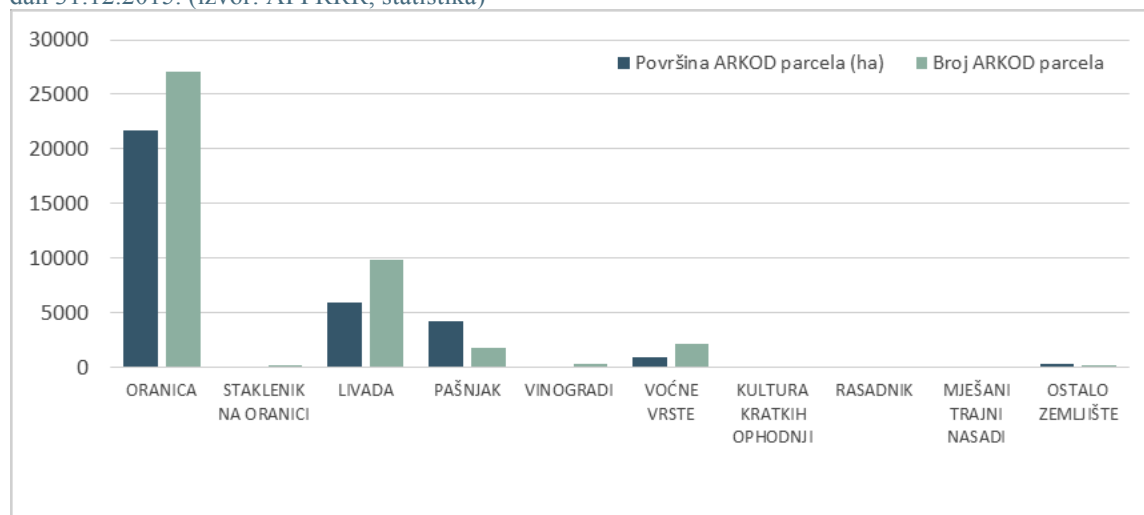
Tablica 7. Prikaz podataka iz ARKOD baze podataka na dan 31.12.2015.

Kategorija (ha)	Broj PG	Broj ARKOD parcela	Površina (ha)
<3	2.573	9.548	3.683
>=3 i <20	2.347	24.645	15.056
>=20 i <100	213	5.909	8.431
>=100 i < 1.500	29	1.524	5.424
>=1.500	0	0	0
Ukupno	5.162	41.626	32.594

Izvor: (APPRRR)

Prema vrsti uporabe poljoprivrednog zemljišta, najviše je oranica, livada i pašnjaka, a i najveći broj zatraženih potpora po kulturama u 2015. godini odnosio se na kukuruz, livade, ugare, travnjake i pašnjake. Nažalost, unatoč pogodnim prirodnim karakteristikama za voćarstvo i povrtlarstvo, površina pod rasadnicima i voćnim vrstama ima jako malo, pa možemo zaključiti da na ovom području prevladava ratarstvo i kulture pogodne za uzgoj stoke.

Slika 4. Broj i površina ARKOD parcela po vrsti uporabe poljoprivrednog zemljišta na području LAG-a na dan 31.12.2015. (izvor: APPRRR, statistika)

Najvažnije grane poljoprivrede na području LAG-a su uzgoj mliječnih i mesnih pasmina goveda i ovaca, proizvodnja svinja, a od ratarskih kultura, najviše se uzgajaju kukuruz, ječam, i zob za ishranu stoke. Prema Nacionalnom programu očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina životinja Republike Hrvatske na ovom području se ističu zaštićene pasmine turopoljske svinje, crne slavonske svinje, hrvatskog hladnokrvnjaka, hrvatskog posavca te sive pčele. U ovom području je uzgoj stoke zastupljen od davnina pa tradicija Mesne industrije Gavrilović u Petrinji traje više od 300 godina. Brojno stanje stoke iz Upisnika poljoprivrednika nalazi se u prilogu 8.

U uzgoju voća zastupljeni su šljiva, kruška, jabuka, orah, a zadnjih par godina opet se revitalizira vinogradarstvo. Ovo je područje (pogotovo područje LAG-a u Sisačko-moslavačkoj županiji) poznato i po pčelarstvu i proizvodnji visokokvalitetnog meda pa se na ovom području nalazi čak 21 455 košnica.

Ekološka poljoprivreda zauzima sve značajnije mjesto u poljoprivrednoj proizvodnji LAG-a pa je tako prema zadnjim podacima iz 2013. godine bilo registrirano 89 ekoloških proizvođača. Također na području Petrinje i Velike Gorice traženo je poticaja za 29, 67 hektara jabuke i lijeska integrirane proizvodnje. U odnosu na ukupnu ARKOD površinu od cca 32 500 hektara, možemo reći da integrirana proizvodnja je zanemarivo jako malo prisutna na području LAG-a. Integrirana proizvodnja je proizvodnja koja podrazumijeva uravnoteženu primjenu agrotehničkih mjera u svrhu proizvodnje ekološki i ekonomski prihvatljivih proizvoda uz minimalnu uporabu agrokemikalija.

1.2.6.1.   Razvojni problem – poljoprivreda

Analiza stanja
<ul style="list-style-type: none"> • Jako mali broj zaposlenih i tvrtki kojima je primarna djelatnost poljoprivreda • Prema tipu poljoprivrednih gospodarstava, jako mali udio trgovačkih društava • Jako mali broj poljoprivrednih zadruga registriranih na području LAG-a – nedostatak povezivanja poljoprivrednih proizvođača • Visoka prosječna starost poljoprivrednika • Samo 15 % od ukupne površine LAG-a je registrirana poljoprivredna površina • Problem usitnjenosti parcela • Mali broj parcela većih od 100 hektara • Mali broj površina pod rasadnicima i voćnim vrstama, prevladava ratarstvo • Niska razina integrirane proizvodnje
Mišljenje radne skupine
<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljno razvijeno voćarstvo, povrtlarstvo te uzgoj aromatičnog bilja za što postoji veliki poljoprivredni potencijal • Nedovoljan broj distributivnih centara i hladnjača na području LAG-a za viškove poljoprivredne proizvodnje (samo jedan Distributivni centar, na području Turopolja) • Niska razina obrazovanja poljoprivrednika • Nejasni kriteriji u zakonu o poljoprivrednom zemljištu

- Neriješeni imovinsko-pravni odnosi i zemljišne knjige

1.2.7. Turizam

Za područje LAG-a ne postoji sustavna evidencija turističkih objekata i sadržaja, no prema podacima županijskih turističkih zajednica te turističkih zajednica općina i gradova, na prostoru LAG-a postoje potencijali za razvoj ruralnog turizma. Ipak, osim županijskih turističkih zajednica, turističke zajednice imaju samo gradovi Velika Gorica, Sisak i Petrinja, te općina Lekenik, dok ostale jedinice lokalne samouprave to nemaju. Očuvana kulturna i prirodna baštine, rijeke Kupa, Lonja, Glina, Sava i Petrinjčica, Park prirode Lonjsko polje, povoljan geoprometni položaj, turističke i kulturne manifestacije mogu potencirati razvoj turizma na ovom području.

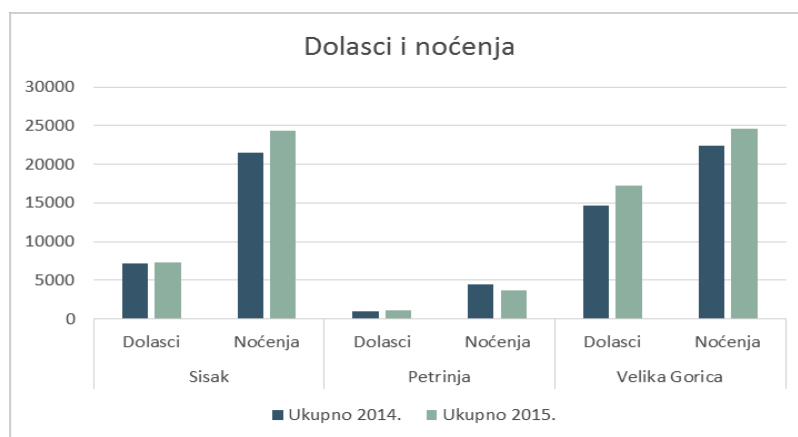
Tablica 8. Izbor iz turističke ponude LAG-a "Zrinska gora Turopolje" (HGK, Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, 2015., obrada autora prema informacijama sa stranica tur. zajednica)

Barokna kapelica sv. Barbare u Velikoj Mlaci
Arheološki park Andautonija u Ščitarjevu
Legendfest u Starom Dvorcu Lukavec – festival narodnih priča, legendi i mitova
Letovanić – selo pokraj Kupe
Seosko imanje Stari dud
Turizam Tišinić
Izletište Odranski Ribič
Etno kuća Novo Čiče
Ribolovna područja Save, Kupe i Odre
Lovište Turopoljski lug
Park prirode Lonjsko polje
Ciklorute Lonjskog polja
Izletište korablja Tišinić Taborište
Etnološka radionica "Od lana do platna" Petrinja
Galerija moderne umjetnosti "Krsto Hegedušić" Petrinja
Tematski put – putovima bana Josipa Jelačića kroz Turopolje i Banovinu

Prema podacima prikupljenim od Turističkih zajednica Sisačko-moslavačke županije i TZ Grada Velike Gorice, na području LAG-a ima 434 postelja, no općina Orle i općina Donji Kukuruzari nemaju niti jednu smještajnu jedinicu. U 2015. godini ostvareno je 25 557 dolazaka i 52 587 noćenja što je povećanje za 10,78 % dolazaka i 8, 2 % noćenja u odnosu na 2014. godinu i prosječni turist je u prosjeku imao dva noćenja.

Prema pozitivnom trendu vidljivom iz podataka i većem povećanju broja dolazaka nego noćenja, možemo proporcionalno zaključiti da bi se i broj noćenja više povećavao kada bi se povećali smještajni kapaciteti te da očito postoji potreba za poticanjem ruralnog smještajnog turizma. U noćenjima i dolascima prevladava broj stranih turista pa je tako primjerice ovo područje posjetilo 34, 1 % više stranih turista nego domaćih.

Slika 5 Dolasci i noćenja na području LAG-a (Izvor: DZS 2015.)

1.2.7.1. Razvojni problem – turizam

Sažetak razvojnih problema proizašlih iz analize stanja i mišljenja radne skupine

Analiza stanja
<ul style="list-style-type: none"> • Na pojedinim JLS-ima ne postoji sustavna evidencija turističkih objekata i sadržaja • Nedovoljni smještajni kapaciteti
Mišljenje radne skupine
<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljna promocija lokalne turističke ponude i nedostatak tržišne prepoznatljivosti • Neadekvatni ugostiteljski kapaciteti, slaba gastronomska ponuda • Nedovoljno educirani kadar za rad u turizmu • Nedovoljno vinskih cesta i biciklističkih staza • Neiskorištenost kulturne i prirodne baštine kao turističkog potencijala (Lonjsko polje, Zrinska gora, lov, ribolov, tradicionalni zanati i sakralni objekti, razne utvrde..)

1.2.8. Šumarstvo

Šume imaju velik značaj na ovim prostorima te zauzimaju oko 35 % ukupne površine LAG-a (71.922,78 ha). Više od polovice šumskih površina nalazi se u državnom vlasništvu, a njima upravljaju Hrvatske šume d.o.o. putem svojih podružnica u Zagrebu (šumarija Velika Gorica) i Sisku (šumarije Glina, Lekenik, Petrinja i Sisak). Svim državnim šumama gospodari se u skladu s FSC standardom dok se za šume u privatnom vlasništvu može utvrditi kako postoje površine za koje još uvijek nije napravljen program gospodarenja, a privatni šumoposjednici pripadaju starijoj populaciji te nemaju potrebne kapacitete za uspješno gospodarenje malim šumskim posjedima.

U nižim dijelovima LAG-a prisutne su šume hrasta lužnjaka, crne johe i poljskog jasena dok u višim predjelima prevladavaju hrast kitnjak, pitomi kesten i bukva. Šume hrasta lužnjaka od

osobitog su gospodarskog značaja te imaju veliku tradicijsku vrijednost (osobito u Turopoljskom kraju) ali su zbog visokog postotka oštećenja ujedno i najugroženija skupina. Slična je situacija i s pitomim kestenom (rak kestenove kore) po kojem je naročito poznat dio LAG-a u sisačko-moslavačkom prostoru. Pitomi kesten ubrzano propada a predstavlja izuzetan gospodarski potencijal za uzgoj i iskorištavanje u drvnoj industriji, u pčelarstvu te u prehrambenoj industriji radi svojih plodova. U Petrinji je osnovana i Javna ustanova za obrazovanje odraslih - Centar za šljivu i kesten, koja također ima registriran program za obrazovanje odraslih za zanimanje "Ekološki poljoprivredni gospodarstvenik".

Na području LAG-a registriramo je ukupno 15 licenciranih izvoditelja radova u šumarstvu što čini 32,6 % svih licenciranih proizvođača na razini pripadajućih županija. Na šumarstvo se nadovezuje i drveno prerađivačka industrija koja, s obzirom na prirodne potencijale, dodatno može povećati svoj udio u gospodarskoj strukturi. Udio broja tvrtki u kategoriji Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo iznosi tek 3 %, a u sektoru je zaposleno oko 1 % radnika. Također, zbog obilja drvene mase, na području LAG-a moguća su ulaganja u proizvodnju energije dobivene iz biomase drveta. Šumsko područje značajno je i kao sekundarni gospodarski resurs te omogućava održivo korištenje nedrvnih šumskih proizvoda, osobito kestena i gljiva.

Trenutno najveći problem u gospodarenju šumama predstavljaju minirane površine, a njihovim razminiranjem oslobodit će se drvena sirovina te dodatno ojačati kapaciteti u drvoprerađivačkom sektoru.

Velike šumske površine značajne su i za razvoj šumskog turizma uz uvjet da se ne narušava stabilnost i biološka održivost ekosustava. U ovom kontekstu posebno je važno istaknuti vrijedna NATURA 2000 područja koja imaju razvijenu prosvjetiteljsku infrastrukturu. Tako se npr. na području Lonjskog polja nalazi sveukupno 9 biciklističkih staza, 3 info centra i 4 poučne staze. Slična se infrastruktura može razvijati i u ostalim šumskim područjima kojima ne upravljaju ustanove za upravljanje zaštićenim područjima, a dodatnu prednost cijelog kraja predstavlja i relativna blizina urbanih središta LAG-a. U okviru ove djelatnosti potrebno je uključiti i lovstvo koje, osim važne uloge u zaštiti biljnih i životinjskih vrsta, također ima velik turističko-rekreativan potencijal o čemu svjedoči podatak da na području LAG-a djeluje sveukupno 47 lovačkih udruga/društava što predstavlja trećinu svih lovačkih društava na području pripadajućih županija.

U prilogu 9. nalazi se tablica sa šumskim površinama po gradovima i općinama na području LAG-a.

1.2.8.1.   Razvojni problemi – šumarstvo

Analiza stanja
<ul style="list-style-type: none"> • Za šume u privatnom vlasništvu nije napravljen program gospodarenja • Privatni šumoposjednici nemaju potrebne kapacitete za uspješno gospodarenje svojim šumskim posjedima • Ugroženost pitomog kestena
Mišljenje radne skupine

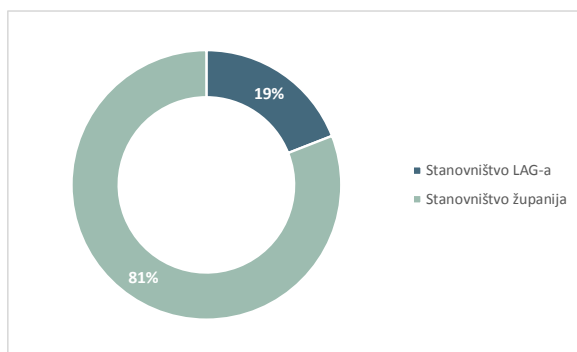
Analiza stanja

- Nedovoljno uređene biciklističke, poučne i pješačke staze
- Neadekvatno gospodarenje šumskim površinama u privatnom vlasništvu

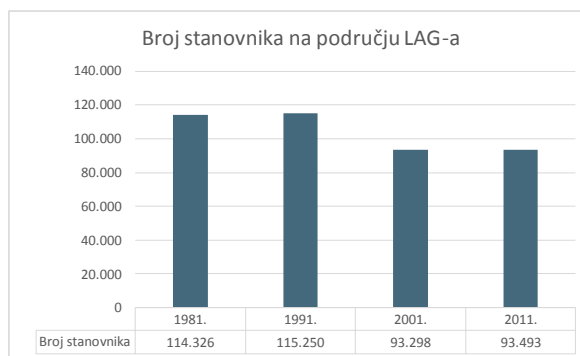
1.3. Demografske i socijalne značajke područja

1.3.1. Kretanje broja stanovnika

Na području LAG-a prema posljednjem popisu stanovništva (DZS, 2011.) registrirano je 93.493 stanovnika, od čega 47.699 žena (51,02 %) i 45.794 muškaraca (48,98 %). Stanovništvo LAG-a čini 19,1 % udjela sveukupnog stanovništva Zagrebačke i Sisačko-moslavačke županije, a prema popisu stanovništva za razdoblje 1981. - 2011. godine na predmetnom je području uočljiv kontinuiran prosječan pad broja stanovnika za 0,67 % uz iznimku posljednje popisne godine u kojoj je zabilježen blagi porast.

Slika 6. Udio stanovništva LAG-a na području Zagrebačke i Sisačko-moslavačke županije (DZS, Kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, 2011.)

Slika 7. Kretanje broja stanovništva na području LAG-a u razdoblju od 1981.-2011. godine (DZS, Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.)

Najveći udio, s obzirom na nacionalnu pripadnost čine Hrvati (89,8 %), zatim slijede pripadnici srpske (7,0 %), bošnjačke (0,8 %) te romske (0,6 %) nacionalne manjine

1.3.2. Dobna struktura stanovništva

Područje LAG-a, iako uživa blagi porast stanovništva u odnosu na dva prethodna popisna razdoblja, suočeno je s procesom demografskog starenja što odgovara situaciji i na županijskoj razini. Analiza razdoblja 2001. - 2011. ukazuje na pad nataliteta i smanjenje mlađe populacije (0-19 godina) čiji je udio 2011. godine iznosio 21,5 %. Najviše je zrelog stanovništva (20 - 59 godina) s 54,1 % udjela dok je staro stanovništvo (60 i više godina) zastupljeno s 24,4 % udjela.

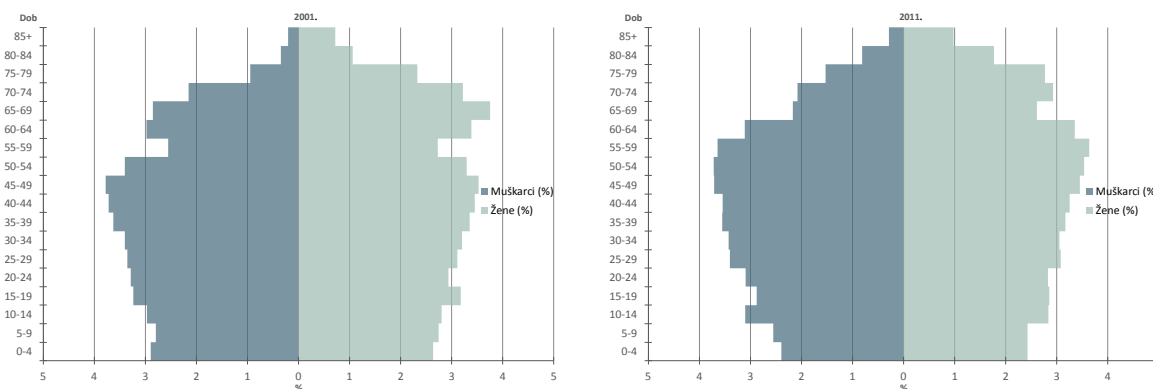
Tablica 9. Prikaz dobne strukture stanovništva na području LAG-a sa županijama 2001./2011.

Administrativna jedinica	2001.			2011.		
	0-19	20-59	60 +	0-19	20-59	60 +
LAG Zrinska Gora – Turopolje	21.572	48.899	22.211	20.084	50.593	22.816

Administrativna jedinica	2001.			2011.		
	0-19	20-59	60 +	0-19	20-59	60 +
Sisačko-moslavačka županija	41.820	97.186	45.920	34.495	92.717	45.227
Zagrebačka županija	75.109	172.620	59.962	70.086	177.389	70.131

Izvor: DZS, Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, popis 2001./2011.

Usporedba glavnih dobnih skupina pokazuje kako se radi o negativnom trendu kod mlade populacije čiji se udio smanjio za 1,6 postotna boda - s 23,1 % 2001. godine na 21,5 % 2011. godine. Istovremeno se udio starog stanovništva povećao za 0,6 postotna boda s 23,8 % na 24,4 %. U oba je slučaja udio starog stanovništva veći od udjela mladog stanovništva.

Slika 8. Demografske piramide područja LAG-a za 2001. i 2011. (obrada autora prema DZS, Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, popis 2001./2011.)

1.3.3. Radno sposobno stanovništvo

Radni kontingent stanovništva (15 - 64 godine) na području LAG-a ukupno čini 62.004 stanovnika od čega 31.858 muškaraca (51,4 %) i 30.146 žena (48,6 %). U odnosu na cjelokupan broj stanovnika u LAG-u, radno sposobno stanovništvo čini 66,3 % stanovništva, dok uzdržavano stanovništvo čine mladi (0-14 godina) s 15,7 % te staro stanovništvo (65 i više godina) sa 17,9 % udjela. Iako je udio radno sposobnog stanovništva veći od udjela uzdržavanog stanovništva (33,7 %), općenito se može zaključiti kako postojeća situacija nepovoljno utječe na obnovu radnog kontingenta jer je udio mladih evidentno manji od staračkog kontingenta.

1.3.4. Demografska kretanja

Negativan prirodni prirast na području LAG-a prisutan je u gotovo svim jedinicama lokalne samouprave, a u 2011. godini iznosio je -392. U odnosu na 2001. godinu, kada je iznosio -350, prirodni je prirast dodatno pogoršan čime je potvrđen negativan trend koji je također prisutan i na županijskim razinama. Najveći negativan prirodni prirast u 2011. godini zabilježen je na području Grada Petrinje (-133) dok jedini pozitivan prirodni prirast bilježi ruralno područje Grada Velika Gorica (37). Uzrok negativnim demografskim kretanjima treba tražiti u činjenici da je ovo područje bilo pogođeno ratom i da se dosta stanovništva (prije

svoga srpske nacionalne manjine) iselilo pa su mnoga područja LAG-a u Sisačko-moslavačkoj županiji doživjela značajan pad broja stanovništva.

Vitalni indeks (broj živorođenih na 100 umrlih) također prati negativna demografska kretanja te u 2011. godini za područja LAG-a iznosi 68,5 što predstavlja pad za 0,6 postotna boda u odnosu na 2001. godinu kada je vitalni indeks iznosio 69,1. Za promatrano razdoblje analizirajući pojedinačno Općine i Gradove najveći porast vitalnog indeksa bilježi Općina Orle (84,6) dok je najveći pad zabilježen u Općini Donji Kukuruzari (41,9) koja je u prethodnom popisnom razdoblju zabilježila pozitivan prirodni prirast (+10).

Tablica 10. Prirodno kretanje stanovništva na području LAG-a sa županijama 2001./2011.

Administrativna jedinica	2001.		2011.	
	Prirodni prirast	Vitalni indeks	Prirodni prirast	Vitalni indeks
LAG Zrinska Gora – Turopolje	-350	69,1	-392	68,5
Sisačko-moslavačka županija	-874	64,2	-1081	57,9
Zagrebačka županija	-489	85,4	-67	98,0

Izvor: DZS, Prirodno kretanje stanovništva po županijama i gradovima/općinama, 2001./2011.

Prosječna starost 2011. godine na području LAG-a iznosila je 41,7 što predstavlja porast vrijednosti za 3,5 % u odnosu na 2001. godinu kada je iznosila 40,3 godine. Indeks starenja (udio osoba starijih od 60 godina u odnosu na osobe mlađe od 20 godina) u 2011. godini iznosio je 113,6 što potvrđuje negativno prirodno kretanja stanovništva, odnosno konstantno smanjivanje broja živorođene djece. Koeficijent starosti (udio osoba starijih od 60 godina u ukupnom stanovništvu) u istoj je godini iznosio 24,4. Oba su pokazatelja u usporedbi s prethodnim popisnim razdobljem (2001.) zabilježila porast što odgovara i općem negativnom trendu na županijskim razinama, a s obzirom da se njihove vrijednosti nalaze visoko iznad kritičnih granica održivosti (za indeks starenja to je 40 %, za koeficijent starosti 12 %) evidentno je prisutan nastavak demografskog procesa starenja.

Tablica 11. Starosna demografska struktura na području LAG-a sa županijama 2001./2011.

Administrativna jedinica	2001.			2011.		
	prosječna starost	indeks starenja	koeficijent starosti	prosječna starost	indeks starenja	koeficijent starosti
LAG Zrinska Gora – Turopolje	40,3	103,0	24,0	41,7	113,6	24,4
Sisačko-moslavačka županija	40,7	109,8	24,8	43	131,1	26,2
Zagrebačka županija	38,5	79,8	19,5	40,6	100,1	22,1

Izvor: obrada autora prema DZS, Kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, popis 2001./2011.

1.3.5. Obrazovna struktura stanovništva

Analiza obrazovne strukture na području LAG-a u 2011. godini pokazuje kako je 67.708 stanovnika (starosti 15 i više godina) steklo određeni stupanj završenog obrazovanja dok 11.005 stanovnika nema stečeno osnovnoškolsko obrazovanje. U obrazovnoj strukturi najviše

je osoba koje su stekle srednjoškolsku razinu naobrazbe (61,0 %), zatim slijede osobe sa završenom osnovnom školom (28,9 %) te visokoobrazovane osobe (10,1 %). Obrazovna struktura LAG-a u pravilu slijedi stanje strukture na županijskoj razini u kojoj je primjetan nešto veći udio visokoobrazovanih osoba (13,2 %), odnosno manji udio osoba s osnovnoškolskim obrazovanjem (25,9 %). Analizom obrazovne strukture stanovništva s obzirom na spol uočljivo je kako u segmentu osoba bez škole i s nezavršenom osnovnom školom najveći udio čine žene s visokih 71,5 %.

Tablica 12. Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a sa županijama, 2011.

Administrativna jedinica	Bez škole i nezavršena OŠ	Osnovna škola	Srednja škola*	Visoko obrazovanje**	Nepoznato
LAG Zrinska Gora – Turopolje	11.005	19.548	41.310	6.850	59
m	3.141	8.334	23.676	3.087	35
ž	7.864	11.214	17.634	3.763	24
Sisačko-moslavačka županija	20.922	34.796	76.152	15.446	110
m	5.790	14.497	43.456	6.982	49
ž	15.132	20.299	32.696	8.464	61
Zagrebačka županija	24.939	60.288	146.837	33.086	602
m	6.868	24.056	80.918	15.281	217
ž	18.071	36.232	65.919	17.805	385

Izvor: DZS, Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, popis 2011.

* Obuhvaćene su sve srednje škole, škole za zanimanje, škole za KV i VKV radnike, tehničke i srodne strukovne škole i gimnazije.

** Obuhvaćene su sve više škole, I. (VI.) stupnjevi fakulteta, stručni studiji po Bologni. svi fakulteti, umjetničke akademije, svi sveučilišni studiji po Bologni te magistarski znanstveni, stručni i umjetnički studij.

1.3.5.1. *Razvojni problemi*

Sažetak razvojnih problema proizašlih iz analize stanja i mišljenja radne skupine – područje demografije.

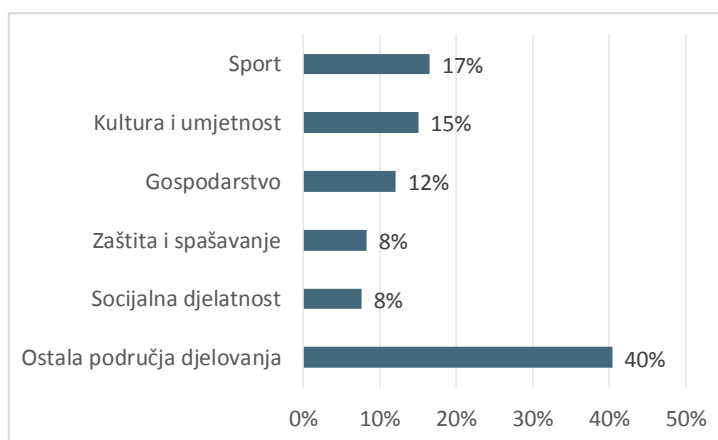
Analiza stanja
<ul style="list-style-type: none"> • Ratom pogođena područja doživjela značajan pad broja stanovnika • Smanjivanje broja mladih • Kontinuirani pad prirodnog prirasta • Starenje stanovništva (iznad kritičnih granica) • Osobe s VSS čine najmanji udio u obrazovnoj strukturi stanovnika

1.3.6. **Civilno društvo**

Na području LAG-a registrirano je 770 organizacija civilnog društva što čini 15,3 % udjela od ukupnog broja udruga koje imaju sjedište na području Sisačko-moslavačke i Zagrebačke

županije. Uspoređujući broj udruga s brojem stanovnika LAG-a dolazimo do podatka da na 100 stanovnika u prosjeku dolazi 0,8 udruga što je manje od županijskih prosjeka (1,0). S obzirom na područje djelovanja najviše je sportskih udruga, zatim udruga koje djeluje na području kulture i gospodarstva te udruge iz područja zaštite i socijalne djelatnosti. Kulturni sektor najviše se prepoznaje u vidu kulturno umjetničkih društava (KUD), udruga koje se bave očuvanjem tradicijskih lokalnih običaja i nematerijalnog kulturnog naslijeđa. Na području gospodarskih djelatnosti često se ističu poljoprivredne udruge, lovačka društva ali i udruženja pčelara. U okviru zaštite i spašavanja djeluju i vatrogasna društva kojih na području LAG-a ima 86 (uključujući i DVD u naseljima). Socijalna djelatnost također je prepoznata kao bitan element unaprjeđivanja kvalitete života te u okviru svojeg djelovanja uključuje marginalizirane skupine, osobe s posebnim potrebama i starije osobe te osjetljive skupine u društvu poput djece, žena i mladih.

Slika 9 Zastupljenost udruga LAG-a s obzirom na područje djelovanja (Registar udruga)

Velika prednost organizacija civilnog društva leži u činjenici kako mnoge građanske svoje ciljeve ostvaruju prepoznavanjem problema na lokalnoj razini te njihovom aktualizacijom u javnosti. Nedostaci u pogledu kvalitetnog funkcioniranja su najčešće vezani za postupak te izvore financiranja što potvrđuju i podaci iz proračuna jedinica lokalne samouprave na temelju kojih je vidljivo kako se odluke o financiranju još uvijek ne donose temeljem natječaja. Općenito udrugama nedostaju mehanizmi za međufinanciranje, a uvjeti za implementaciju potpune decentralizacije podjele bespovratnih sredstava još ne postoje.

1.3.6.1.   Razvojni problemi

Sažetak razvojnih problema proizašlih iz analize stanja i mišljenja radne skupine – civilno društvo.

Analiza stanja
<ul style="list-style-type: none"> • Samo 0,8 udruga po stanovniku (manje od prosjeka RH)
Mišljenje radne skupine
<ul style="list-style-type: none"> • Siromaštvo • Socijalna isključenost ugroženih skupina društva

2. SWOT analiza razvojnih mogućnosti područja

Kroz sastanke radnih skupina, identificirana je SWOT analiza, odnosno analiza razvojnih snaga, slabosti, prilika i prijetnji LAG-a Zrinska gora Turopolje. SWOT analiza sažeto prikazuje situaciju na svim područjima društveno-gospodarskog djelovanja na razini cijelog LAG-a. Snage i slabosti se odnose na unutarnje čimbenike povezane s određenim sektorom ili područjem, dok se prilike i prijetnje odnose na vanjske čimbenike, najčešće izvan kontrole na lokalnoj razini.

SWOT analiza ima svoju jasnu svrhu, ne samo u sažetom prikazu situacije, nego i u definiranju ciljeva kojima se treba težiti.

- Identificirane snage i prilike treba iskoristiti, odnosno upotrijebiti snage kako bi se iskoristile prilike.
- Na snage se treba usredotočiti i učiniti ih još boljima.
- Na slabostima treba raditi kako bi prestale biti slabosti i prerasle u snage.
- Prilike treba iskoristiti (po mogućnosti koristeći snage koje imamo).
- Prijetnje treba izbjeći ili, ako to nije moguće, pokušati ih minimizirati koristeći snage i prilike.

Uvid u trenutnu situaciju predočenu kroz SWOT analizu razvijen je na temelju socio-ekonomske analize područja, odnosno konkretnih podataka, te zajedničkim radom konzultanata i radne skupine na zajedničkim tjednim sastancima. SWOT analiza nastala na ovim temeljima, predstavlja osnovu za razvoj ciljeva, prioriteta i mjera Lokalne razvojne strategije.

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ krajobrazna raznolikost ▪ zaštićena područja prirode i NATURA 2000 ▪ očuvani prirodni resursi ▪ povoljni klimatski i zemljišni uvjeti za razvoj poljoprivredne proizvodnje različitih kultura (voćarstvo, vinogradarstvo, pčelarstvo, ribarstvo, peradarstvo, proizvodnja i prerada mesa i mlijeka, aromatično bilje..) ▪ postojanje autohtonih pasmina (turopoljska svinja, hrvatski posavac..) ▪ velike livadne površine pogodne za ispašu stoke ▪ tradicija mesne industrije ▪ šume bogate drvetom za industrijsku preradu ▪ tradicija drvoprerađivačke industrije ▪ bogati hidro resursi (Kupa, Petrinjčica, Sava..) ▪ očuvana kulturna-povijesna baština (sakralna baština, srednjovjekovne utvrde, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ loše nerazvrstane ceste i neobnovljene željezničke pruge ▪ loša prometna povezanost (ukidanje pruga, slaba povezanost lijeve i desne obale rijeke Save) ▪ niski natalitet i nepovoljna demografska slika (starenje stanovništva) ▪ neravnomjerna razvijenost područja LAG-a ▪ niski osobni dohodci stanovništva ▪ loša obrazovna struktura stanovništva ▪ veliki broj nezaposlenog stanovništva ▪ mali broj potpuno izgrađenih poslovnih zona ▪ nespremnost stanovništva prema udruživanju i zajedničkoj suradnji ▪ zastarjeli proizvodni kapaciteti ▪ socijalna isključenost ugroženih skupina društva ▪ usitnjenost poljoprivrednih parcela ▪ nedovoljno razvijena poljoprivrede s obzirom na potencijale

<ul style="list-style-type: none"> ▪ vrijedna arheološka nalazišta) ▪ tradicija KUD-ova ▪ razvojna podrška LAG-a 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nepovoljna dobna struktura nositelja poljoprivrednih gospodarstava ▪ nedovoljan broj mladih koji se žele baviti poljoprivredom ▪ nedovoljan broj distributivnih centara i hladnjača na području LAG-a za prihvrat viškova poljoprivredne robe ▪ nedovoljna promocija lokalne turističke ponude i nedostatak tržišne prepoznatljivosti (marketing) ▪ mali broj turističkih i kulturnih manifestacija ▪ nedovoljno smještajni kapaciteti za ruralni turizam ▪ nerazvijeni sadržaji ruralne turističke ponude ▪ neadekvatni ugostiteljski kapaciteti, slaba gastronomska ponuda ▪ neiskorištenost kulturne i prirodne baštine kao turističkog potencijala ▪ nedovoljan broj rekreativnih sadržaja ▪ neadekvatno gospodarenje šumskim površinama u privatnom vlasništvu ▪ nedovoljno razvijen vodoopskrbni i kanalizacijski sustav ▪ neravnomjerno razvijena društvena infrastruktura ▪ Nedovoljan broj timova opće medicine, dentalne medicine, ginekoloških timova i medicinskih sestara ▪ nedostatak širokopojasnog interneta ▪ minsko sumnjiv prostor
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mogućnost razvoja svih vrsta prometa ▪ Blizina Zagreba i geografski položaj LAG-a u središnjem dijelu Hrvatske ▪ Blizina tržišta BiH ▪ Korištenje zakonskih povoljnosti i olakšica temeljem smještenosti na području od posebne državne skrbi ▪ Manji troškovi rada (manja neto plaća od drugih područja) ▪ Mogućnosti iz LEADER mreže, EU fondova, Nature 2000 ▪ Niski indeks razvijenosti kao potencijalna prilika u većem korištenju sredstava iz EU fondova ▪ Potencijal iskorištenja biomase i hidroenergije ▪ Postojeći planovi za izgradnju poslovnih 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Natura 2000 – ograničavajući faktor kod planiranja ▪ Nastavak trenda depopulacije ▪ Negativan utjecaj klimatskih promjena na poljoprivrednu proizvodnju ▪ Planovi za odlaganje opasnog radioaktivnog otpada na Zrinskoj gori ▪ Planovi za izgradnju spalionice smeća u Sisku ▪ prijetnje od poplavi ▪ Nekontrolirana sječa šuma ▪ Nejasni kriteriji u zakonu o poljoprivrednom zemljištu ▪ Nelojalna konkurencija uvozne robe i trgovačkih lanaca za domaće poljoprivrednike ▪ upotreba nekvalitetnog sjemenja i sadnog

<p>zona</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rastući interes tržišta za eko proizvodima ▪ Opći trend razvoja pčelarstva ▪ Rastući interes tržišta za ruralni turizam ▪ mogućnost razvoj izletničko-rekreativnog i ruralnog turizma ▪ mogućnost zaštite poljoprivrednih proizvoda kao temelj za daljnji razvoj turističke ponude i promociju 	<p>materijala iz uvoza</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ neusklađenost zakonske regulative s realnim potrebama u sektoru poljoprivrede i ruralnog turizma
--	---

3. Razvojna vizija

Razvojna vizija LAG-a Zrinska gora – Turopolje pokazuje konačni cilj gdje se LAG želi vidjeti na kraju provedbe ove Strategije.

LAG Zrinska gora – Turopolje je područje koje postaje sve prepoznatljivije po ulaganju u gospodarski razvoj temeljen na sinergiji poljoprivrede i ruralnog turizma, a čiji se pozitivni učinci, uz paralelno ulaganje u jačanje kvalitete društvene infrastrukture, očituju u zadržavanju i povećanju broja stanovnika

Viziju LAG-a moguće je ostvariti kroz niže definiranu logiku intervencije, odnosno, postavljenim ciljevima, prioritetima i mjerama koji vrlo jasno doprinose pojedinim elementima vizije.

3.1. Razvojni ciljevi i prioriteti

Temeljem analize stanja i pripremljene SWOT analize, radna skupina za izradu Strategije provela je vrednovanje prepoznatih slabosti. S obzirom na rezultate ovog vrednovanja, dobiven je jasan uvid u najveće probleme i ograničenja prostora LAG-a te se oni odražavaju u postavljenim ciljevima i prioritetima. No, kako LRS nije samo „reaktivan“ proces već istovremeno i „proaktivan“, pri definiranju ciljeva i prioriteta naglasak je na uočenim razvojnim potencijalima ovog područja, ali i prepoznatim potencijalima iz okruženja, te i oni nalaze svoj odraz u ciljevima i prioritetima.

Radna skupina kao najveće probleme područja LAG-a prepoznaje sljedeće probleme (izvod iz prioritizacije problema s navođenjem onih koji se mogu rješavati mjerama predviđenima za provedbu na razini LAG-a):

- Nedovoljno razvijena poljoprivredna proizvodnja (generalno)
- Nerazvijeni mali preradbeni kapaciteti
- Neiskorištena sinergija između poljoprivrede i turizma
- Nedostatak svih smještajnih kapaciteta
- Slaba opremljenost poljoprivrednih gospodarstava (oprema, mehanizacija, sustavi za navodnjavanje itd.)
- Zapušteno poljoprivredno zemljište
- Dotrajala komunalna infrastruktura
- Nedostatak tržišta za poljoprivredne proizvode i stoku
- Nedovoljno udruživanje u poljoprivredi (udruge, zadruge, proizvođačke grupe i sl.)
- Manjak skladišnih kapaciteta za poljoprivredne proizvode.

Kombinacijom snaga i razvojnih prilika, najveći potencijali leže u (razvijenoj) integriranoj i ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji, većoj valorizaciji prirodne i kulturne baštine i njihovoj integraciji u turističke svrhe.

Temeljem gore navedenog, LAG Zrinska gora – Turopolje za razdoblje do 2020. godine postavlja fokusiranu logiku intervencije koja se bazira na dva cilja i tri prioriteta, s pripadajućim mjerama:

Vizija	LAG Zrinska gora – Turopolje je područje koje postaje sve prepoznatljivije po ulaganju u gospodarski razvoj temeljen na sinergiji poljoprivrede i ruralnog turizma, a čiji se pozitivni učinci, uz paralelno ulaganje u jačanje kvalitete društvene infrastrukture, očituju u zadržavanju i povećanju broja stanovnika.		
Strateški ciljevi	1. Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede i ruralnog turizma	2. Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva	
Prioriteti	1.1. Ojačati kapacitete za iskorištavanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji	1.2. Stvoriti uvjete za razvoj turizma u sprezi poljoprivrede i prirodne i kulturne baštine	2.1. Povećati kvalitetu društvene infrastrukture
Mjere	1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava 1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima 1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava 1.1.4. Potpora za pokretanje poslovanja mladim poljoprivrednicima	1.2.1. Potpora ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti 1.2.2. Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima 1.2.3. Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture	2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu
Horizontalne mjere:	19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a 19.4. Tekući troškovi i animacija.		

Imajući u vidu trajanje razdoblja provedbe ove Strategije te dostupnost financijskih sredstava, LAG se odlučio za maksimalno fokusirani pristup u ciljevima i prioritetima, a što se dalje preslikava i na odabir mjera i intervencija koje će biti korištene za postizanje razvojne vizije.

3.2. Integrirani i inovativan pristup LRS

S obzirom na velik broj utvrđenih problema i potreba područja LAG-a te ograničenost raspoloživih sredstava u pristupu utvrđivanja mjera i prioriteta primjenjivan je integrirani pristup u kojem su sve mjere povezane na način da jedinu u sinergijskom djelovanju postižu ciljeve definirane LRS-om. Mjere koje se tiču poljoprivredne djelatnosti postavljene su na način da povezuju proizvodnju i preradu poljoprivrednih proizvoda. Nadalje povezivanje je ostvareno i kroz diverzifikaciju gdje se kroz razvoj ruralnog turizma povezuje poljoprivredna proizvodnja s potrebama turističkog tržišta. Također ostvarenje kvalitete života na području LAG-a postiže se integriranim pristupom gdje se s jedne strane jača društvena infrastruktura, a s druge strane ulaže u mlade i male poljoprivrednike kako bi poboljšala demografska slika područja i zadržalo postojeće i privuklo nove stanovnike. Ulaganje u šumsku infrastrukturu integrira potrebu za kvalitetom usluga za lokalno stanovništvo, ali i turiste primjenjujući načela održivog razvoja.

Inovacije u ostvarenju ciljeva Strategije najviše se zastupljene u projektima suradnje gdje će se kroz transfer znanja potaknuti inovacije kao drugačiji pristup rješavanju problema područja LAG-a.

3.3. Opis mjera uključujući definiranje korisnika i kriterija prihvatljivosti

Lokalna razvojna strategija LAG-a Zrinska Gora - Turopolje temeljni je razvojni dokument u okviru kojeg su identificirane odgovarajuće provedbene mjere proizašle temeljem analize stanja i SWOT analize područja. Na operativnoj razini mjere u potpunosti korespondiraju s utvrđenim problemima i potrebama koje su utvrdili članove radne skupine te ostali lokalni dionici uključeni u proces izrade Strategije. Kroz analizu problema vezanih za relevantne sektore utvrdila se prioritizacija aktivnosti što je utjecalo i na konačnu strukturu predloženih mjera kojom se na optimalan način podržavaju svi projektni prijedlozi relevantni za lokalni razvoj područja. Operativna razina strategije u potpunosti je usklađena s uvjetima iz Pravilnika za podmjernu 19.1. i 19.2. kojim su utvrđene mjere prihvatljive za provedbu LRS, a nazivlje pojedine mjere također prati nazive utvrđene u Programu ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. - 2020. Uz svaku mjeru opisana je njena relevantnosti kao i doprinos međusektorskim ciljevima, uvjeti prihvatljivosti uključujući i prihvatljivost korisnika i troškova, relevantni pokazatelji te kriteriji odabira.

Mjera	1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava
Opis i relevantnost mjere u odnosu na potrebe	Analiza stanja ukazuje na nisku zastupljenost poljoprivrede u ukupnoj strukturi gospodarskih djelatnosti (manje od 5 %) te posljedično nizak udio zaposlenih osoba u ovom sektoru. Iako na području LAG-a postoji relativno velik broj poljoprivrednih gospodarstava (98 % OPG) nepovoljna dobna struktura nositelja gospodarstava te nedovoljna tehnička opremljenost istih negativno utječu na konkurentnost poljoprivredne proizvodnje. U cilju povećanja konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava ovom se mjerom potiču ulaganja u rekonstrukciju i modernizaciju kako bi se postigla tehničko-tehnološka obnova proizvodnih kapaciteta te osigurala dugoročna tržišna

	konkurentnost kroz povećanje količine i kvalitete proizvoda.		
Povezanost s mjerom Ruralnog razvoja, prioritet i fokus područje	MJERA M04 – Ulaganja u fizičku imovinu Podmjera 4.1 – Potpora za ulaganja u poljoprivredna gospodarstva Prioritet / Fokus područje: P2 / 2A		
Doprinos međusektorskim ciljevima	<p><u>Klimatske promjene</u> - modernizacija poljoprivrednih gospodarstva uključujući i mehanizaciju za proizvodnju izravno doprinosi energetske učinkovitosti te smanjuje negativne utjecaje klimatskih promjena</p> <p><u>Zaštita okoliša</u> - povećanje okolišne učinkovitosti kroz modernizaciju poljoprivrednih gospodarstava te korištenje naprednih i okolišno prihvatljivih rješenja</p> <p><u>Inovacija</u> – jačanje konkurentnosti kroz primjenu novih tehnologija u procesima proizvodnje, prerade i skladištenja</p>		
Prihvatljivi korisnici	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava i proizvođačke grupe i organizacije priznate sukladno Zakonu o zajedničkoj organizaciji tržišta poljoprivrednih proizvoda i posebnim mjerama i pravilima vezanim za tržište poljoprivrednih proizvoda.		
Uvjeti prihvatljivosti	Sukladno uvjetima Pravilnika (Mjera M04) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Kriteriji odabira	Sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 4.1.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020. <u>Dodatni kriteriji:</u> Doprinos ciljevima Strateških dokumenata, Doprinos horizontalnim ciljevima (zaštita okoliša, klimatske promjena, inovacije), Doprinos zapošljavanju, Jačanje konkurentnosti i Usmjerenost ulaganja Dodatni kriteriji detaljnije su opisani u poglavlju 3.4.		
Prihvatljivi aktivnosti i troškovi	Sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 4.1.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Rezultat	Unaprijeđeni uvjeti poljoprivredne proizvodnje i prerade na području LAG-a Zrinska Gora – Turopolje (mjereni pokazateljima navedenim u poglavlju 4.5.)		
Pokazatelji	Najmanje 6 poljoprivrednih gospodarstava primilo potporu za povećanje konkurentnosti		
Visina / Intenzitet potpore	5.000-35.000 EUR / 50 %		
Udio financijske alokacije u sklopu LRS	15 %	Vrijeme provedbe mjere	2017. – 2020.

Mjera	1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima
Opis i relevantnost mjere u odnosu na	S obzirom na nizak udio zaposlenih u poljoprivrednom sektoru potrebno je, uz modernizaciju gospodarstava, ulagati i u povećanje dodane vrijednosti proizvoda kako bi se ojačala integracija

potrebe	poljoprivrednika u poljoprivredno-prehrambeni lanac. Ovom se mjerom potiče modernizacija postojećih prerađivačkih kapaciteta ali i širenje prerađivačkih aktivnosti u sektoru primarne poljoprivredne proizvodnje. Povećanje vrijednosti poljoprivrednih proizvoda, uz olakšan pristup tržištu, osigurat će i dugoročnu konkurentnost proizvoda koja će izravno potaknuti organiziranje proizvođača te nova zapošljavanja u ovom sektoru.		
Povezanost s mjerom Ruralnog razvoja, prioritet i fokus područje	MJERA M04 – Ulaganja u fizičku imovinu Podmjera 4.2 – Potpora za ulaganja u preradu, marketing i/ili razvoj poljoprivrednih proizvoda Prioritet / Fokus područje: P3 / 3A		
Doprinos međusektorskim ciljevima	<u>Klimatske promjene</u> – ulaganja u mehanizaciju i modernizacija prerađivačkih procesa doprinose energetskej učinkovitosti i prevenciji negativnih utjecaja klimatskih promjena <u>Zaštita okoliša</u> – modernizacija prerađivačkih procesa pozitivno utječe na povećanje okolišne učinkovitosti <u>Inovacija</u> – novi postupci prerade te primjena inovativnih tehnoloških rješenja		
Prihvatljivi korisnici	Fizičke i pravne osobe registrirane za preradu proizvoda iz Dodatka I. Ugovora o EU ili pamuka, osim proizvoda ribarstva. Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava i proizvođačke grupe i organizacije priznate sukladno Zakonu o zajedničkoj organizaciji tržišta poljoprivrednih proizvoda i posebnim mjerama i pravilima vezanim za tržište poljoprivrednih proizvoda.		
Uvjeti prihvatljivosti	Sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 4.2.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Kriteriji odabira	Sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 4.2.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020. <u>Dodatni kriteriji</u> : Doprinos ciljevima Strateških dokumenata, Doprinos horizontalnim ciljevima (zaštita okoliša, klimatske promjena, inovacije), Doprinos zapošljavanju, Jačanje konkurentnosti, Usmjerenost ulaganja i Udio vlastite proizvodnje u preradi Dodatni kriteriji detaljnije su opisani u poglavlju 3.4.		
Prihvatljivi aktivnosti i troškovi	Sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 4.2.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Rezultat	Unaprijeđeni uvjeti poljoprivredne proizvodnje i prerade na području LAG-a Zrinska Gora – Turopolje (mjereni pokazateljima navedenim u poglavlju 4.5.)		
Pokazatelji	Najmanje 6 subjekata primilo potporu za preradu proizvoda		
Visina / Intenzitet potpore	10.000-30.000 / 50 %		
Udio financijske alokacije u sklopu LRS	12 %	Vrijeme mjere	provedbe 2017. – 2020.

Mjera	1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava		
Opis i relevantnost mjere u odnosu na potrebe	Velika usitnjenost parcela te prosječna veličina manja od 1 ha jasno upućuje na probleme s kojima se suočavaju mali poljoprivrednici na području LAG-a. Potencijalno održiva gospodarstva koja svoju proizvodnju mogu uskladiti sa zahtjevima tržišta, osobito u pogledu kvalitete i dodane vrijednosti proizvoda, u pravilu imaju otežan pristup financiranju te nedovoljne resurse potrebne za restrukturiranje i modernizaciju. Ovom se mjerom potiče gospodarska održivost malih poljoprivrednika te povećanje njihove tržišne konkurentnosti kroz jačanje resursa i diversifikaciju djelatnosti čime se dodatno povećavaju mogućnosti za zapošljavanje na ovom području.		
Povezanost s mjerom Ruralnog razvoja, prioritet i fokus područje	MJERA M06 – Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja Podmjera 6.3. – Potpora za pokretanje poslovanja za razvoj malih poljoprivrednih gospodarstava Prioritet / Fokus područje: P2 / 2A		
Doprinos međusektorskim ciljevima	Klimatske promjene - ulaganja u opremanje objekata, uključujući vanjsku i unutarnju infrastrukturu te modernizacija mehanizacije doprinose povećanju energetske učinkovitosti i ublažavanju klimatskih promjena		
Prihvatljivi korisnici	Korisnici potpore su mala poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 6.3.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Uvjeti prihvatljivosti	Sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 6.3.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Kriteriji odabira	Sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 6.3.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020. <u>Dodatni kriteriji:</u> Doprinos ciljevima Strateških dokumenata, Doprinos horizontalnim ciljevima (zaštita okoliša, klimatske promjena, inovacije), Doprinos zapošljavanju, Jačanje konkurentnosti, Usmjerenost ulaganja Dodatni kriteriji detaljnije su opisani u poglavlju 3.4.		
Prihvatljivi aktivnosti i troškovi	Sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 6.3.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Rezultat	Poboljšana konkurentnost malih poljoprivrednih gospodarstava		
Pokazatelji	Najmanje 8 potpora za razvoj malih poljoprivrednih gospodarstava		
Visina / Intenzitet potpore	15.0000 EUR / 100 %		
Udio financijske alokacije u sklopu LRS	8 %	Vrijeme provedbe mjere	2017. – 2020.

Mjera	1.1.4. Potpora za pokretanje poslovanja mladim poljoprivrednicima		
Opis i relevantnost mjere u odnosu na potrebe	Demografski gubitak uzrokovan ratnim zbivanjima te nepovoljna dobna struktura stanovništva uzrokovana demografskim procesom starenja negativno se odrazila i na dobnu strukturu nositelja		

	poljoprivrednih gospodarstava u kojoj više od polovice čine osobe starije od 60 g. Dodatni problem predstavlja niska stopa zapošljavanja u poljoprivrednom sektoru, nepovoljni radni uvjeti te blizina većih urbanih središta zbog čega se ruralni krajevi suočavaju s odlaskom mlađih generacija. Svrha ove mjere je omogućiti mladim ljudima aktivno bavljenje poljoprivredom kroz unaprjeđivanje životnih i radnih uvjeta. Ostanak mladih u ruralnim područjima doprinijet će smanjenju negativnog migracijskog salda te stvaranju pozitivnih uvjeta za generacijsku obnovu u poljoprivredi.		
Povezanost s mjerom Ruralnog razvoja, prioritet i fokus područje	MJERA M06 – Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja Podmjera 6.1. – Potpora za pokretanje poslovanja mladim poljoprivrednicima Prioritet / Fokus područje: P2 / 2B		
Doprinos međusektorskim ciljevima	<u>Klimatske promjene</u> – ulaganja u opremanje objekata, uključujući vanjsku i unutarnju infrastrukturu te modernizacija mehanizacije doprinose povećanju energetske učinkovitosti i ublažavanju klimatskih promjena <u>Inovacija</u> – poticanje mlađe generacije poljoprivrednika stvara povoljno okruženje za primjenu i korištenje inovativnih rješenja		
Prihvatljivi korisnici	Osobe starije od 18 i mlađe od 40 godina u trenutku podnošenja prijave, koje posjeduju odgovarajuće vještine i znanje o poljoprivredi te koje su po prvi put postavljene kao nositelj poljoprivrednog gospodarstva.		
Uvjeti prihvatljivosti	Sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 6.1.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Kriteriji odabira	Sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 6.1.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020. <u>Dodatni kriteriji</u> : Doprinos ciljevima Strateških dokumenata, Doprinos horizontalnim ciljevima (zaštita okoliša, klimatske promjena, inovacije), Doprinos zapošljavanju, Jačanje konkurentnosti, Usmjerenost ulaganja Dodatni kriteriji detaljnije su opisani u poglavlju 3.4.		
Prihvatljivi aktivnosti i troškovi	Sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 6.1.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Rezultat	Povećan broj mladih poljoprivrednika na području LAG-a		
Pokazatelji	Najmanje 3 potpore dodijeljeno mladim poljoprivrednicima		
Visina / Intenzitet potpore	50.0000 EUR / 100 %		
Udio financijske alokacije u sklopu LRS	10 %	Vrijeme provedbe mjere	2017. – 2020.
Mjera	1.2.1. Potpora ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti		
Opis i relevantnost mjere u odnosu na potrebe	Poljoprivredna proizvodnja na području LAG-a trenutno ne predstavlja sektor u kojem se očekuju velika zapošljavanja, a s obzirom da velik broj kućanstva ne može ostvariti ekonomsku održivost samo od primarne poljoprivredne proizvodnje nužno je potaknuti ulaganja i u nove nepoljoprivredne djelatnosti.		

	Diversifikacija u nepoljoprivredne djelatnosti iskoristit će i nedovoljno valorizirane potencijale prirodnih i kulturnih vrijednosti kao osnovne pokretače za razvoj ruralnog turizma. Također, s obzirom na pozitivan trend porasta broja dolazaka i noćenja gostiju stvaraju se i dodatne mogućnosti za pružanje usluga na poljoprivrednom gospodarstvu što uključuje i razvoj tradicijskih i umjetničkih obrta te promociju ostalih lokalnih proizvoda. Ova će mjera doprinijeti novom zapošljavanju, potaknuti ostanak mladih u ruralnom području te općenito povećati konkurentnost destinacije.		
Povezanost s mjerom Ruralnog razvoja, prioritet i fokus područje	MJERA M06 – Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja Podmjera 6.2. – Potpore za osnivanje poduzeća za nepoljoprivredne djelatnosti u ruralnim područjima Prioritet / Fokus područje: P6 / 6A		
Doprinos međusektorskim ciljevima	Inovacija – ulaganja u nepoljoprivredne djelatnosti potiču diversifikaciju aktivnosti u ruralnim područjima te stvaraju povoljno okruženje za inovativne inicijative		
Prihvatljivi korisnici	Korisnici unutar ove podmjere su poljoprivredna gospodarstava upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava i fizičke osobe u svojstvu nositelja ili člana obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva koji pokreću novu nepoljoprivrednu djelatnost.		
Uvjeti prihvatljivosti	Sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 6.2.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Kriteriji odabira	Sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 6.2.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020. Dodatni kriteriji: Doprinos ciljevima Strateških dokumenata, Doprinos horizontalnim ciljevima (zaštita okoliša, klimatske promjena, inovacije), Doprinos zapošljavanju, Broj razvijenih sadržaja Dodatni kriteriji detaljnije su opisani u poglavlju 3.4.		
Prihvatljivi aktivnosti i troškovi	Sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 6.2.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Rezultat	Ostvareno učinkovito jačanje gospodarskih aktivnosti kroz pokretanje i razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti na području LAG-a Zrinska Gora – Turopolje		
Pokazatelji	Pokrenuta 1 novih nepoljoprivredna djelatnost na području LAG-a Zrinska Gora – Turopolje		
Visina / Intenzitet potpore	50.0000 EUR / 100 %		
Udio financijske alokacije u sklopu LRS	3 %	Vrijeme provedbe mjere	2017. – 2020.

Mjera	1.2.2. Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima		
Opis i relevantnost mjere u odnosu na potrebe	Iako na području LAG-a postoje vrijedni prirodni i kulturno-povijesni resursi razvoj ruralnog turizma kao značajne nepoljoprivredne djelatnosti još uvijek pokazuje obilježja neujednačenosti u odnosu na pokazatelje prisutne u većim urbanim		

	naseljima. Jačanje cjelovite ponude te unaprjeđenje postojećih nepoljoprivrednih djelatnosti kao i razvoj usluga s dodanom vrijednošću izravno potiče zapošljavanje ali i pozitivno utječe na povećanje konkurentnosti ovog područja. Ova mjera izravno doprinosi unaprjeđenju uvjeta za razvoj ruralnog turizma koji se temelji na jačanju ponude u nepoljoprivrednim djelatnostima.		
Povezanost s mjerom Ruralnog razvoja, prioritet i fokus područje	MJERA M06 – Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja Podmjera 6.4. – Potpora za ulaganja u stvaranje i razvoj nepoljoprivrednih proizvoda Prioritet / Fokus područje: P6 / 6A		
Doprinos međusektorskim ciljevima	Inovacija – ulaganja u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti potiču diversifikaciju aktivnosti u ruralnim područjima te stvaraju povoljno okruženje za inovativne inicijative		
Prihvatljivi korisnici	Korisnici unutar ovog tipa operacije su Poljoprivredna gospodarstva upisana u upisnik poljoprivrednih gospodarstava, te fizičke osobe u svojstvu nositelja ili člana obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva koje razvijaju nepoljoprivrednu djelatnost.		
Uvjeti prihvatljivosti	Sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 6.4.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Kriteriji odabira	Sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 6.4.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020. <u>Dodatni kriteriji:</u> Doprinos ciljevima Strateških dokumenata, Doprinos horizontalnim ciljevima (zaštita okoliša, klimatske promjena, inovacije), Doprinos zapošljavanju, Broj razvijenih sadržaja Dodatni kriteriji detaljnije su opisani u poglavlju 3.4.		
Prihvatljivi aktivnosti i troškovi	Sukladno uvjetima Pravilnika (Podmjera 6.4.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Rezultat	Ostvareno učinkovito jačanje gospodarskih aktivnosti kroz pokretanje i razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti na području LAG-a Zrinska Gora – Turopolje		
Pokazatelji	Najmanje 4 potpore za razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti		
Visina / Intenzitet potpore	3500 - 20.000 EUR / 70 %		
Udio financijske alokacije u sklopu LRS	6 %	Vrijeme provedbe mjere	2017. – 2020.

Mjera	1.2.3. Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture		
Opis i relevantnost mjere u odnosu na potrebe	Značajnu razvojnu prednost na ovom prostoru predstavljaju šume koje zauzimaju više od trećine ukupne površine LAG-a. Posebno vrijedi istaknuti i značajna NATURA 2000 područja (npr. Lonjsko polje) te zaštićene prirodne vrijednosti koje uz promociju nedrvenih šumskih proizvoda mogu unaprijediti razvoj ruralnog turizma ali i povećati dostupnost šumskih područja lokalnom stanovništvu u cilju poboljšanja kvalitete života na ruralnim područjima. Ovom su mjerom predviđena ulaganja u malu infrastrukturu (poučne staze,		

	vidikovci i sl.) kojom će se povećati rekreacijske i turističke vrijednosti šuma ali i pozitivno utjecati na očuvanje biološke raznolikost, osobito u NATURA 2000 područjima.		
Povezanost s mjerom Ruralnog razvoja, prioritet i fokus područje	MJERA M08 – Ulaganja u razvoj šumskih područja i poboljšanje isplativosti šuma Podmjera 8.5. – Potpora za ulaganja u poboljšanje otpornosti i okolišne vrijednosti šumskih ekosustava Prioritet / Fokus područje: P4 / 4A		
Doprinos međusektorskim ciljevima	<u>Klimatske promjene</u> – ulaganja koja ublažavaju negativan utjecaj na klimatske promjene <u>Zaštita okoliša</u> – korištenje okolišno prihvatljivih materijala smanjuje negativne utjecaje na šumske ekosustave <u>Inovacija</u> – ulaganja u malu infrastrukturu potiče inovativna rješenja korištenja šumskih područja		
Prihvatljivi korisnici	Šumoposjednici; Trgovačka društva i druge pravne osobe koje sukladno Zakonu o šumama gospodare šumama i šumskim zemljištima u vlasništvu Republike Hrvatske; Udruženja šumoposjednika sukladno nacionalnom zakonodavstvu; Udruge civilnog društva i druge pravne osobe aktivne u zaštiti prirode		
Uvjeti prihvatljivosti	Sukladno uvjetima Pravilnika i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Kriteriji odabira	Sukladno uvjetima Pravilnika i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020. <u>Dodatni kriteriji</u> : Doprinos ciljevima Strateških dokumenata, Doprinos horizontalnim ciljevima (zaštita okoliša, klimatske promjena, inovacije), Suradnja s lokalnim dionicima. Dodatni kriteriji detaljnije su opisani u poglavlju 3.4.		
Prihvatljivi aktivnosti i troškovi	Sukladno uvjetima Pravilnika i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Rezultat	Povećana okolišna vrijednost šuma kroz ulaganja u malu infrastrukturu i povećanje svijesti o važnosti zaštite okoliša na području LAG-a		
Pokazatelji	najmanje 3 potpore za uređenje male infrastrukture na šumskim područjima uključujući i područja ekološke mreže Natura 2000		
Visina / Intenzitet potpore	5.000-30.000 EUR / do 100 %		
Udio financijske alokacije u sklopu LRS	6 %	Vrijeme provedbe mjere	2017. – 2020.

Mjera	2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu		
Opis i relevantnost mjere u odnosu na potrebe	Poticanje lokalnog razvoja na području LAG-a uključuje i ulaganja u temeljne usluge koje nisu dostupne lokalnom stanovništvu. Najosjetljivija su područja u kojima nije adekvatno riješen smještaj za djecu predškolskog uzrasta uključujući i objekte od društvenog značaja		

	koji nemaju zadovoljavajuće tehničke standarde (npr. slabo opremljeni DVD i sl.). Provedba ove mjere donosi poboljšani pristup osnovnim uslugama te izravno doprinosi unaprjeđenju životnih uvjeta lokalnog stanovništva čime se stvaraju preduvjeti za održiv društveno-gospodarski rast te zaustavljanje negativnih migracijskih trendova.	
Povezanost s mjerom Ruralnog razvoja, prioritet i fokus područje	MJERA M07 – Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima Podmjera 7.4. – Potpora za ulaganja u uspostavu, poboljšanje ili širenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu Prioritet / Fokus područje: P6 / 6B	
Doprinos međusektorskim ciljevima	<u>Klimatske promjene</u> - ulaganja u izgradnju te opremanje objekata i površina društvene infrastrukture omogućit će korištenje klimatski otpornih rješenja te ublažiti negativne utjecaje klimatskih promjena <u>Zaštita okoliša</u> – razvoj lokalne infrastrukture usklađen s pozitivnim propisima izravno doprinosi smanjenju onečišćenja okoliša <u>Inovacija</u> – unaprjeđenje organizacije osnovnih usluga poticat će se kroz inovativna rješenja u cilju lokalnog razvoja na području LAG-a	
Prihvatljivi korisnici	jedinice lokalne samouprave; trgovačka društva u većinskom vlasništvu jedinica lokalne samouprave; javne ustanove neprofitnog karaktera u kojima su osnivači jedinice lokalne samouprave osim javnih vatrogasnih postrojbi, lokalnih i regionalnih razvojnih agencija; udruge/organizacije civilnog društva i vjerske zajednice koje se bave humanitarnim i društvenim djelatnostima od posebnog interesa za lokalno stanovništvo; LAG-ovi	
Uvjeti prihvatljivosti	Sukladno uvjetima Pravilnika (Mjera 7.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.	
Kriteriji odabira	Sukladno uvjetima Pravilnika (Mjera 7.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020. <u>Dodatni kriteriji</u> : Doprinos ciljevima Strateških dokumenata, Doprinos horizontalnim ciljevima (zaštita okoliša, klimatske promjena, inovacije), Razvoj usluga za prioritetne skupine korisnika Dodatni kriteriji detaljnije su opisani u poglavlju 3.4.	
Prihvatljivi aktivnosti i troškovi	Sukladno uvjetima Pravilnika (Mjera 7.) i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.	
Rezultat	Unaprijeđena dostupnost osnovnih usluga za lokalno stanovništvo na području LAG-a Zrinska Gora - Turopolje	
Pokazatelji	najmanje 8potpora za poboljšanje društvenje infrastrukture na području LAG-a	
Visina / Intenzitet potpore	15.000-75.000 EUR / 80 % - 100 %	
Udio financijske alokacije u sklopu LRS	40 %	Vrijeme provedbe mjere 2017. – 2020.

3.4. Očekivani rezultati razvojnih ciljeva i prioriteta mjera

U skladu s identificiranim problemima i potrebama, LRS je usmjerena u 3 prioriteta područja: razvoj poljoprivredne djelatnosti, diverzifikacija gospodarske djelatnosti kroz

ruralni turizam i povećanje kvalitete društvene infrastrukture. Razvojem gospodarstva, otvaranjem radnih mjesta te boljim temeljnim uslugama za lokalno stanovništvo stvaraju se preduvjeti za kvalitetno življenje na području LAG-a. Prema Lokalnoj razvojnoj strategiji LAG-a Zrinskagora Turopolje planirano je provođenje 8 mjera kojima se postižu sljedeći rezultati:

- Unaprijeđeni uvjeti poljoprivredne proizvodnje i prerade na području LAG-a Zrinska Gora – Turopolje (mjereni pokazateljima navedenim u poglavlju 4.5.)
- Poboljšana konkurentnost malih poljoprivrednih gospodarstva
- Povećan broj mladih poljoprivrednika na području LAG-a
- Ostvareno učinkovito jačanje gospodarskih aktivnosti kroz pokretanje i razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti na području LAG-a Zrinska Gora – Turopolje
- Povećana okolišna vrijednost šuma kroz ulaganja u malu infrastrukturu i povećanje svijesti o važnosti zaštite okoliša na području LAG-a
- Unaprijeđena dostupnost osnovnih usluga za lokalno stanovništvo na području LAG-a Zrinska Gora – Turopolje

Ostvarenjem navedenih rezultata sinergijski se dolazi do ostvarenje ciljeva zadanih LRS-om te ostvarenju razvojne vizije područja.

3.5. Procedura odabira projekata i projekti suradnje

Procedura odabira projekata definirana je u skladu s propisima Programa ruralnog razvoja te usmjerena prema specifičnim potrebama i ciljevima LRS-a kroz dodatne kriterije.

Postupak odabira projekata sastoji se od 4 faze:

1. Zaprimanje i registracija projektnih prijedloga
2. Provjera uvjeta prihvatljivosti prema uvjetima postavljenim nacionalnim Pravilnicima i Programom ruralnog razvoja
3. Ocjenjivanje kvalitete prema nacionalnim i dodatnim kriterijima
4. Donošenje odluke o odabiru

Da bi postupak odabira projekata bio transparentan i jasan potencijalnim prijaviteljima, LAG Zrinskagora Turopolje će prije početka objave natječaja izraditi i objaviti na web stranici Pravilnik o odabiru projekata u kojem će sve faze odabira biti detaljno opisane te će sadržavati primjere kontrolnih listi za ocjenjivanje projektnih prijedloga prema kojima će potencijalni prijavitelji moći i sami ocijeniti svoje projekte prije prijave na natječaj LAG-a. Također LAG će prije početka provedbe mjera iz LRS-a provesti interne edukacije svojih zaposlenika u kojima će ih upoznati i dodatno educirati o postupcima odabira projekata. Također LAG će provesti i veći broj informativnih radionica za potencijalne prijavitelje kako bi se pobliže upoznali s natječajima koji će se provoditi, uvjetima i kriterijima odabira. Informativne radionice imaju ulogu motiviranja i poticanja potencijalnih prijavitelja.

Odbor za odabir projekata

Upravni odbor LAG-a će za svaki natječaj donijeti odluku o članovima Odbora za ocjenjivanje projektnih prijedloga. Odbor za ocjenjivanje mogu činiti članovi Upravnog odbora, ali i vanjski stručnjaci za područje pojedine mjere pri čemu će se voditi računa da niti jedan sektor nema udio veći od 49%. Zaposlenici LAG-a mogu sudjelovati u postupku odabira projekata, ali bez prava glasa u odabiru projekata (u fazi zaprimanje i registracija

prijava). Svi članovi Odbora za ocjenjivanje potpisat će izjavu o objektivnosti, nepristranosti i izbjegavanju sukoba interesa, a u slučaju sukoba interesa bit će izuzeti iz postupka ocjenjivanja projektne prijave.

Postupak ocjenjivanja projektnih prijava

U prvoj i drugoj fazi ocjenjivanja sve projektne prijave moraju zadovoljiti sve postavljene kriterije kako bi prošle u sljedeću fazu ocjenjivanja. Administrativna provjera i uvjeti prihvatljivosti vrednuju se odgovorima DA ili NE, a prijave koje ne zadovolje jedan od postavljenih uvjeta isključuju se iz daljnje procedure. U trećoj fazi Ocjenjivanje kvalitete, projektne prijave koje su uspješno prošle prve dvije faze ocjenjivat će se prema bodovnoj skali nacionalnih i dodatnih kriterija postavljenih na LRS. Bodovi dobiveni ocjenjivanje prema obje vrste kriterija se zbrajaju i čine ukupan broj bodova prema kojem se rangiraju projektne prijave. Odbor za ocjenjivanje će rezultate svojeg rada prezentirati Upravnom odboru koji donosi Odluku o odabiru projekta. Po završetku svake od faza odabira, prijavitelji će pisanim putem biti obavješteni o rezultatima iz provedene faze odabira.

U nastavku se nalazi prikaz dodanih kriterija definiranih za LRS LAG-a Zrinskogora Turoplje čijom primjenom se postiže ostvarenje zadanih ciljeva Strategije..

	Kriterij	Bodovi	Mjera
1	Doprinos ciljevima Strateških dokumenata	Ukupno do 10 bodova	sve mjere
	Projekt je u skladu s ciljevima LRS	5 bodova	
	Doprinos ciljevima relevantnih Strateških dokumenata (sektorskih, lokalnih regionalnih , nacionalnih i EU)	5 bodova	
2.	Doprinos horizontalnim ciljevima (zaštita okoliša, klimatske promjena, inovacije)	5 bodova	sve mjere
	Projekt doprinosi najmanje jednom horizontalnom cilju LRS	5 bodova	
3.	Doprinos zapošljavanju	Maks. 10 bodova	Mjere 1.1.1., 1.1.2., 1.1.3., 1.1.4., 1.2.1., 1.2.2.
	Otvaranje više od 1 radnog mjesta	5	
	Projektom se zapošljavaju najmanje 1 pripadnik ranjivih skupina (ranjive skupine definirane natječajnom dokumentacijom)	5	
4.	Jačanje konkurentnosti	Max 10 bodova	Mjere 1.1.1., 1.1.2., 1.1.3., 1.1.4.,
	Rast prihoda korisnika projekta do 10% u odnosu na godinu prije početka projekta	5 bodova	
	Rast prihoda korisnika projekta za više od 10% u odnosu na godinu prije početka projekta	10 bodova	
5.	Usmjerenost ulaganja	Max.5	Mjera 1.1.1., 1.1.2., 1.1.3., 1.1.4.,

Ulaganje se obavlja u području jednog od prioriternih sektora (voće, povrće, ljekovito bilje, stočarstvo)	5	
6. Udio vlastite proizvodnje u preradi	Max 10	Mjera 1.1.2.
Udio vlastite proizvodnje u preradi je veći od 50%	10	
Udio vlastite proizvodne u preradi je 50% i manji	5	
7. Suradnja s lokalnim dionicima	10 bodova	Mjera 1.2.3.
Postojanje Sporazuma o suradnji sa subjektima u turizmu	5	
Postojanje Sporazuma o suradnji s OCD-ima	5	
8. Broj razvijenih sadržaja	Maks.10	Mjera 1.2.1., 1.2.2.
Kroz ulaganje se razvije 1 novi sadržaj/proizvod/ usluga	5	
Kroz ulaganje se razvija više sadržaj/proizvod / usluga	10	
9. Razvoj usluga za prioritetne skupine korisnika	Maks 8	Mjera 2.1.1.
Razvijeni dodatni sadržaj namijenjen je djeci i/ ili starijoj populaciji	5	
Razvijeni dodatni sadržaj namijenjen je osim lokalnog stanovništva i turistima i posjetiteljima	3	

Projekti suradnje

LAG Zrinskagora Turopolje će za vrijeme provedbe LRS-a ako horizontalnu mjeru provoditi projekte suradnje s ciljem jačanja vlastitih kapaciteta, razmjene iskustava i znanja te uspješnije provedbe i ostvarenja ciljeva postavljenih u LRS.

Međuteritorijalni projekti suradnje planirani su s drugim LAG-ovima u RH koji imaju slične razvojne probleme i potrebe sa svrhom razmjene iskustava i učenja novih, pristupa u rješavanju problema. Na ovaj način svi partneri uključeni u projekt suradnje stječu nova znanja i vještine, te zajednički razvijaju model pristupa razvojnim problemima. Predviđene teme međuteritorijalnih projekata uključuju jačanje kapaciteta poljoprivredne proizvodnje, poticanje mladih na bavljenje poljoprivredom te povezivanje poljoprivredne djelatnosti i turizma.

Transnacionalni projekti suradnje uključuju projekte sa zemljama u regiji uključujući Bosnu i Hercegovinu te zemljama članicama EU koje imaju više iskustva u provedbi LEADER pristupa. Teme planiranih transnacionalnih projekata tiču se transfera znanja u području inovativnih pristupa u povezivanju poljoprivrednih proizvođača s lokalnim tržištem, uključujući i turističko tržište te teme održive valorizacije kulturnih i prirodnih vrijednosti u svrhu ruralnog razvoja.

Ključnu ulogu u odabiru projekata suradnje imat će Upravni odbor koji će projekte suradnje birati na temelju sljedećih kriterija:

- Doprinos ostvarenju ciljeva LRS
- Iskustvo partnera u provedbi sličnih projekata
- Održivost projekta
- Doprinos horizontalnim temama (inovativnost, klimatske promjene i zaštita okoliša)

Partneri u projektima suradnje potpisat će Sporazum o suradnji kojem će definirati uloge svakog partnera te ciljeve, rezultate i aktivnosti projekta, proračun, vremenski raspored aktivnosti i sl.

3.6. Usklađenost razvojnih ciljeva i prioriteta s osima ruralnog razvoja

Razvojni ciljevi i prioriteti LRS LAG-a Zrinska gora – Turopolje proizlaze iz prepoznatih potreba na terenu i uvida dobivenog statističkim podacima kroz analizu stanja. Osim toga, kod njihovog definiranja, vodilo se računa o usklađenosti s prioritetima i fokus područjima definiranim u Programu ruralnog razvoja RH do 2020. godine.

Cilj 1 Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede i ruralnog turizma, kroz prioritete 1.1 Ojačati kapacitete za iskorištavanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji i 1.2 Stvoriti uvjete za razvoj turizma u sprezi poljoprivrede i prirodne i kulturne baštine, povezan je sa sljedećim prioritetima, fokus područjima i potrebama:

Prioritet 2: Jačanje isplativosti poljoprivrednog gospodarstva i konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede u svim regijama te promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija i održivog upravljanja šumama, s naglaskom na sljedeća fokus područja

- Fokus područje 2A Poboljšanje gospodarskih rezultata svih poljoprivrednih gospodarstava i olakšavanje restrukturiranja i modernizacije, osobito u cilju povećanja sudjelovanja u tržištu i tržišne usmjerenosti, kao i poljoprivredne diversifikacije (**veza: mjere 1.1.1., 1.1.3. LRS**)
- Fokus područje 2B Olakšavanje ulaska poljoprivrednika s odgovarajućom izobrazbom u sektor poljoprivrede, a pogotovo generacijske obnove (**veza: mjera 1.1.4. LRS**)

Prioritet 3: Promicanje organizacije lanca opskrbe hranom i upravljanje rizikom u poljoprivredi

- Fokus područje 3A Poboljšanje konkurentnosti primarnih proizvođača njihovom boljom integracijom u poljoprivredno-prehrambeni lanac putem programa kvalitete, dodajući vrijednost poljoprivrednim proizvodima, putem promicanja na lokalnim tržištima i u kratkim krugovima opskrbe, skupina proizvođača i međustrukovnih organizacija (**veza: mjera 1.1.2. LRS**)

Prioritet 6: Promicanje društvene uključenosti, suzbijanje siromaštva te gospodarskog razvoja u ruralnim područjima

- Fokus područje 6A Olakšavanje diversifikacije, stvaranja i razvoja malih poduzeća kao i otvaranje radnih mjesta (**veza: mjere 1.2.1. i 1.2.2. LRS**)

Potreba 4 Obnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava povezanih s poljoprivredom i šumarstvom (veza: mjera 1.2.3. LRS)

Cilj 2 Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva, kroz prioritet 2.1 Povećati kvalitetu društvene infrastrukture, povezan je s:

Prioritet 6: Promicanje društvene uključenosti, suzbijanje siromaštva te gospodarskog razvoja u ruralnim područjima

- Fokus područje 6B Poticanje lokalnog razvoja u ruralnim područjima (**veza: mjera 2.1.1. LRS**)

Sljedeća tablica daje sažeti pregled usklađenosti ciljeva i prioriteta LRS s fokus područjima i prioritetima iz PRR-a:

LRS LAG Zrinska gora - Turopolje		PRR RH 2014.-2020.	
Cilj	Prioritet	Fokus područje	Prioritet
1. Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede i ruralnog turizma	1.1. Ojačati kapacitete za iskorištavanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji	2A 2B 3A	2 3
	1.2. Povezati bogatstvo prirodne i kulturne baštine s ruralnim smještajnim turizmom – razvoj turizma u sprezi poljoprivrede i prirodne i kulturne baštine	6A P4	6 4
2. Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva	2.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	6B	6

3.7. Usklađenost LRS s nadređenim strateškim dokumentima

U ovom poglavlju daje se pregled usklađenosti LRS s trenutno važećim verzijama sljedećih strateških dokumenata: Europa 2020, Strategije razvoja turizma RH do 2020., Strategije razvoja poduzetništva RH 2013.-2020., Županijske razvojne strategije Sisačko-moslavačke županije i Zagrebačke županije, Strategija razvoja turizma Sisačko-moslavačke županije, Strategije razvoja Grada Velike Gorice 2014.-2020. (nacrt), Razvojne strategije Grada Siska 2015.-2020., Strateškog plana razvoja turizma destinacije Petrinja, Programa ukupnog razvoja Grada Petrinje 2014.-2020.

Dokument	Ciljevi i prioriteti dokumenta kojem doprinosi LRS
Europa 2020	<p>Cilj 1. Zapošljavanje - minimalno 75% ljudi u dobi od 20-64 godine mora biti zaposleno</p> <p>Cilj 2. Inovacije - minimalno 3% BDP-a treba ulagati u istraživanje i razvoj</p> <p>Cilj 3. Okoliš - smanjiti emisiju stakleničkih plinova za najmanje 20%, povećati udio obnovljivih izvora energije za najmanje 20% i poboljšati energetske učinkovitost za 20%</p> <p>Cilj 5. Društvo - smanjiti opasnost od siromaštva i socijalne isključenosti za najmanje 20 milijuna ljudi</p>

Strategija razvoja turizma RH do 2020.	Razvoj proizvoda Ruralni i planinski turizam, prioritetna aktivnost razvoja proizvoda: Uređenje pojedinačnih seoskih gospodarstava poštujući i/ili interpretirajući elemente tradicionalnog lokalnog graditeljstva i uređenja okoliša
Strategija razvoja poduzetništva RH 2013.-2020.	Strateški cilj 1. Poboljšanje ekonomske uspješnosti - Pružanje potpore poduzećima u modernizaciji postrojenja i opreme, uvođenju tehnologija, postupaka i normi te mjere za unapređenje učinkovitosti sektora proizvodnje Strateški cilj 2. Promocija poduzetništva Poticanje otvaranja novih poduzeća te pružanje potpore novootvorenim poduzećima i samozaposlenima
Županijska razvojna strategija Sisačko-moslavačke županije 2011.-2013.	Cilj 2 Razvoj konkurentnog i društveno odgovornog gospodarstva, Prioritet 2.3. Održiva poljoprivreda i ruralni razvoj i Prioritet 2.4. Razvoj održivog turizma temeljenog na kulturno povijesnoj i prirodnoj baštini Cilj 3 Razvoj ljudskih resursa i visokog društvenog standarda, Prioritet 3.4. Razvoj javne i komunalne infrastrukture – stvaranje preduvjeta za uspješan razvoj Cilj 4 Očuvani okoliš, održivo upravljanje prirodnom i kulturnom baštinom, Prioritet 4.2. Održivo korištenje prirodnih resursa i kulturne baštine
Županijska razvojna strategija Zagrebačke županije 2011.-2013.	Strateški cilj 1 Povećati konkurentnost i društvenu odgovornost gospodarstva, Prioritet 1.3. Ruralni razvoj i konkurentna poljoprivreda i Prioritet 1.4. Konkurentan sektor turizma Strateški cilj 3 Poboljšati infrastrukturu i kvalitetu života. Prioritet 3.2. Razvijene društvene djelatnosti i prevencija za zdravlje i Prioritet 3.3. Visoka kvaliteta urbanog i prirodnog okruženja
Strategija razvoja turizma Sisačko-moslavačke županije 2014.-2020.	Ruralni turizam: Željena pozicija 2020. godine: Sisačko - moslavačka županija pozicionirana kao regija ruralnog turizma, uz vrhunsku kvalitetu usluge Parka prirode Lonjskog polja i razvijenu uslugu ostalih ruralnih područja SMŽ; kvaliteta se temelji na uređenoj i sadržajnoj ponudi s naglaskom na pejzažne raznolikosti, na povezivanju svih dionika i na sustavima podrške.
Strategija razvoja Grada Velike Gorice 2014.-2020. (nacrt)	Cilj 1: Razvijeno gospodarstvo determinirano prostorom Prioritet 1.2. Razvoj održivog turizma temeljenog na tradiciji i kulturnoj baštini I Prioritet 1.3. Jačanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje Cilj 2: Osiguran pozitivan društveni rast i razvoj, Prioritet 3.5. Povećanje kvalitete života u ruralnom gradskom prstenu
Razvojna strategija Grada Siska 2015.-2020.	Prioritet 1 Unaprjeđenje gospodarske aktivnosti Mjera 1.4 Povećanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje Prioritet 2: Poboljšanje uvjeta za kvalitetu života i rada, Mjera 2.1. Poboljšanje komunalne i javne infrastrukture
Strateški plan razvoja turizma destinacije Petrinja 2013.	Cilj 3: Stvaranje turističke infra – i supra strukture Cilj 4: Stvaranje zanimljivih turističkih proizvoda

Program razvoja Petrinje 2014.-2020.	ukupnog Grada 2014.-2020.	Strateški cilj 1 Gospodarski razvoj, Prioritet 1 Razvoj poljoprivrede i Prioritet 3 Razvoj turizma Strateški cilj 3 Poboljšanje kvalitete života, Prioritet 1 Podizanje društveno-socijalnog standarda
---	----------------------------------	---

4. Strategija izrade i provedbe

4.1. Primjena načela »odozdo prema gore« i sudjelovanje različitih interesnih skupina

Prilikom izrade Lokalne razvojne strategije LAG-a Zrinskagora Turopolje, kao jedno od najvažnijih načela primjenjivan je pristup „odozdo prema gore“ u skladu s LEADER pristupom. Ovakav pristup omogućuje najtočnije utvrđivanje stvarnih problema i potreba područja te u skladu s tim i postavljanje mjera koje će dovesti do ciljeva LRS-a. Naime, lokalni dionici najbolje poznaju probleme i potrebe područja pa je od iznimnog značaja uključiti što veći broj dionika u proces izrade LRS-a.

Prilikom izrade LRS-a uključivanje različitih interesnih skupina osigurano je kroz:

- rad radne skupine za izradu LRS-a
- predlaganje i ocjenjivanje razvojnih potreba putem elektroničke pošte
- predstavljanja mjera ruralnog razvoja i prikupljanje projektnih ideja na području LAG-a
- kontinuirano individualno savjetovanje lokalnih dionika o mogućnostima financiranja u sklopu LRS-a
- prikupljanje projektnih prijedloga kroz bazu projekata
- informiranje zainteresiranih dionika putem web stranice LAG-a o aktivnostima u procesu izrade LRS-a
- aktivno sudjelovanje predstavnika gradova i općina u sklopu LAG-a u uključivanje lokalnih dionika i predlaganje projektnih ideja
- informiranje i pozivanje zainteresiranih lokalnih dionika putem lokalnih radio postaja i portala

U svrhu izrade LRS-a oformljena je radna skupina od 20 članova koja po svojem sastavu uključuje predstavnike svih jedinica u sastavu LAG-a, a članovi su izabrani i prema svojoj stručnosti odnosno iskustvu i znanju iz područja koja pokriva LRS-, uključujući područja poljoprivrede, turizma, šumarstva i društvenih djelatnosti. U strukturi radne skupine gradovi su imali po 3 predstavnika (ukupno 4 grada), a općine po predstavnika (ukupno 4 općine). Pri sastavljanju radne skupine vodilo se računa i o sektorskoj zastupljenosti pri čem niti jedna sektor nema više od 49%, već radnu skupinu čine podjednako javni, civilni i privatni sektor. Radna skupina je održala ukupno 8 radionica kroz koje su obrađene sve teme i faze u izradi LRS-a (uključujući SWOT analizu, definiranje vizije ciljeva, prioriteta i mjera, utvrđivanje kriterija odabira, pokazatelja, akcijskog i financijskog plana kao i postupka odabira projekata). Osim sastanaka radne skupine, održano je ukupno 15 radionica na području LAG-a kojoj prilikom su zainteresiranim sudionicima prezentirane mjere ruralnog razvoja te način i svrha prikupljanja projektnih prijedloga. Aktivnosti informiranja i poticanja potencijalnih prijavitelja projekata rezultiralo je velikim odazivom pa je tako u bazi projektnih prijedloga prikupljeno oko 140 projektnih ideja.

4.2. Značajke partnerstva

Udruga Lokalna akcijska grupa Zrinska gora – Turopolje osnovana je 2011. godine s ciljem usmjeravanja i provedbe održivog i integriranog ruralnog razvoja na području općina Orle, Lekenik, Donji Kukuruzari, Martinska Ves te gradova Petrinje, Gline, ruralnog područja Grada Siska i južnog ruralnog područja Grada Velike Gorice. Ovu zadaću udruga obavlja kroz donošenje i provođenje lokalne razvojne strategije, sudjelovanje u LEADER programu i ostalim programima vezanima uz ruralni razvoj i poticanje članova ruralnih zajednica na sudjelovanje u takvim programima.

Članstvo u LAG-u sastavljeno je od predstavnika svih triju sektora – javnog, gospodarskog i civilnog – te obuhvaća 8 jedinica lokalne samouprave, 7 javnih ustanova, 37 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, 46 udruga, 13 društava s ograničenom odgovornošću, 5 obrta, 6 zadruga, 6 domaćih radinosti i 1 župu.

Redovni članovi sudjeluju u radu LAG-a i mogu se kandidirati za tijela LAG-a. Tijela LAG-a su Skupština kao predstavničko i najviše tijelo upravljanja LAG-a, Predsjednik (i Zamjenik predsjednika), Upravni odbor te Nadzorni odbor. Uloge i odgovornosti svih tijela detaljno definira Statut LAG-a.

LAG kao partnerstvo temeljeno je na načelima pristupa LEADER:

- partnerstvo je temeljeno na osobitostima područja i okuplja dva područja koja geografski možda mogu predstavljati zasebne cjeline, no zajednička tradicija i velika sličnost razvojnih potreba, očekivanja i potencijala čine prostor Zrinske gore i Turopolja jednom cjelinom u smislu razvojnog planiranja, što omogućava primjenu istih mjera Programa ruralnog razvoja na cijelom području LAG-a;
- razvojno planiranje i donošenje odluka odvija se prema pristupu „odozdo prema gore“ jer podrazumijeva prvenstveno temeljito razmatranje potreba, ograničenja i potencijala u uskoj suradnji s lokalnim akterima, odnosno, predstavnicima članova LAG-a, ali i stanovnika ovog prostora koji su iskazali interes za sudjelovanjem u procesu. Ovaj pristup osigurava da za razvojne odluke postoji suglasnost ruralne zajednice, da zajednica odluke i prateće intervencije doživljava kao svoje i ima snažan osjećaj vlasništva nad istima;
- LAG se pri planiranju i implementaciji LRS-a vodi inovativnim pristupom kako bi se tradicionalne vrijednosti predstavile na nov i tržišno konkurentan način;
- U svom djelovanju LAG se povezuje s drugim LAG-ovima na području Hrvatske, ali i van prostora Hrvatske, otvarajući i na taj način prostor za inovativne pristupe, umrežavanje, suradnju i transfer znanja. LAG-u Zrinska gora – Turopolje su osobito zanimljiva partnerstva i suradnja s lokalnim akcijskim grupama i akterima koje djeluju na područjima sa sličnom problematikom, a imaju dužu tradiciju zajedničkog djelovanja i upravljanja održivim razvojem ruralnog područja.
- LRS je postavljena multisektorski, što je jedini mogući način za ostvarivanje integriranog razvoja. Integracija razvojnih aktivnosti postoji prvo unutar pojedinih prioriteta, a zatim i unutar te između ciljeva LRS-a, pokrivajući paralelno gospodarska pitanja, prirodnu i kulturnu baštinu te razvoj društvene infrastrukture, a sve s ciljem ostvarivanja razvojne vizije LAG-a Zrinska gora - Turopolje.

4.3. Akcijski plan provedbe LRS-a

Akcijski plan prikazuje raspored provedbe mjera koje će se u sklopu LRS-a. Izabrane mjere će se provoditi od 2017. do 2020. godine, dok će se praćenje, izvještavanje i mjerenje učinaka provoditi u razdoblju do 2023. godine. U 2017. godini će se raspisati natječaji za mjere 1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava, 1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima, 1.1.4. Potpora za pokretanje poslovanja mladim poljoprivrednicima i 2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu. U 2018. godini se planira objava natječaja za mjere 1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava, 1.2.1. Potpora ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti i 1.2.2. Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima. Natječaji će biti otvoreni kroz duži vremenski period kako bi se osiguralo dovoljno vremena za kvalitetnu pripremu projektnih prijava. Mjera koja se tiče potpora za pokretanje poslovanja mladim poljoprivrednicima će biti otvorena kontinuirano kroz sve četiri godine s obzirom da zadržavanje mladog stanovništva na području LAG-a Zrinskagora Turopolje jedna od najvažnijih zadaća ruralnog razvoja na ovom području. Projekti međuteritorijalne i transnacionalne suradnje kao i mjera koja se tiče tekućih troškova i animacije će se provoditi kontinuirano cijelo vrijeme trajanje provedbe LRS-a s obzirom da se radi o horizontalnim mjerama koje su nužne za uspješnu provedbu LRS-a i ostvarenje zadanih ciljeva. U donjoj tablici je prikazan akcijski plan provedbe LRS-a za vrijeme programskog razdoblja.

Ciljevi	Prioriteti	Mjere	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021-2023
1. Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede i ruralnog turizma	1.1. Ojačati kapacitete za iskorištavanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji	1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava						Izveštavanje, praćenje, evaluacija
		1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima						
		1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava						
		1.1.4. Potpora za pokretanje poslovanja mladim poljoprivrednicima						

	1.2. Stvoriti uvjete za razvoj turizma u sprezi poljoprivrede i prirodne i kulturne baštine	1.2.1. Potpora ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti						
		1.2.2. Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima						
		1.2.3. Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture						
2. Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva	2.1. Povećati kvalitetu društvene infrastrukture	2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu						
Mjera 19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a								
Mjera 19.4. Tekući troškovi i animacija								

4.4. Procjena broja projekata i potrebnih sredstava za vrijeme trajanja programskog razdoblja 2014 – 2020

Prema raspoloživim sredstvima iz Mjere 19.2. kao i iznosima potpora po predviđenim mjerama, izračunat je najmanji broj projekata koji će biti financiran u sklopu provedbe LRS-a i iznosi 39. Od planiranog broja projekata gotovo 60% otpada na projekte iz sektora poljoprivredne djelatnosti (prioritet 1.1. Ojačati kapacitete za iskorištavanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji), 20% projekata se odnosi na ulaganje u razvoj društvene infrastrukture (Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu društvene infrastrukture). Preostali udio od 20% projekata se odnosi na Prioritet : 1.2. Stvoriti uvjete za razvoj turizma u sprezi poljoprivrede i prirodne i kulturne baštine. Za provedbu navedenih projekata potreban je indikativni iznos potpore od 1.500.000 EUR, od čega će se 60% rasporediti na projekte koji doprinose razvoju poljoprivredne djelatnosti i turizma na području LAG-a, a 40% na projekte za razvoj društvene infrastrukture na području LAG-a

4.5. Praćenje provedbe strategije i mjerenje učinaka strategije, kriteriji i indikatori za ocjenu uspješnosti i učinkovitosti

Praćenje provedbe LRS

LAG Zrinska gora – Turopolje, tijekom cijelog razdoblja provedbe Strategije, provodit će sustavno praćenje postizanja neposrednih ishoda, rezultata i učinaka, a u dva navrata i evaluaciju provedbe Strategije (u sredini perioda provedbe te na kraju provedbe). Za praćenje provedbe će unutar LAG-a biti zadužena 2 tijela: Koordinacijsko tijelo za LRS kojeg čine zaposlenici LAG-a te Odbor za praćenje kojeg čine članovi Upravnog odbora LAG-a. Koordinacijsko tijelo za LRS prati provedbu te podnosi redovita izvješća o stanju provedbe LRS Odboru za praćenje. Odbor za praćenje također potvrđuje i procedure za praćenje koje je razvilo Koordinacijsko tijelo uključujući i tablični sustav praćenja pokazatelja koji će poslužiti za izradu Izvješća o stanju provedbe.

Izvješće o stanju provedbe LRS Koordinacijsko tijelo podnosi na godišnjoj osnovi, a proces praćenja koji se provodi kontinuirano, osim definiranih pokazatelja obuhvaća također i financijsko praćenje, realizaciju Akcijskog plana i evidenciju broja prijavljenih projekata te statističke pokazatelje vezane za provedbu podmjera 19.3. i 19.4. Programa ruralnog razvoja. Tijekom praćenja provedbe moguće je dodatno unaprijediti metodologiju prikupljanja podataka te prema potrebi definirati dodatne specifične pokazatelje koji će omogućiti kvalitetniju analizu provedbe Strategije. Izvješća o stanju provedbe također mogu ukazati i na eventualne potrebe za izmjenama u strateškim dijelovima dokumenta ukoliko se utvrdi postojanje rizičnih elemenata koji mogu ugroziti realizaciju provedbenih mjera te nepovoljno utjecati na cjelokupni učinak Strategije.

Tablica 13. Pokazatelji postignuća provedbe

Prioritet	Pokazatelj rezultata	Rok za ostvarenje pokazatelja
<p><u>Prioritet 1.1.</u> Ojačati kapacitete za iskorištavanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji</p> <p><u>Prioritet 1.2.</u> Stvoriti uvjete za razvoj turizma u sprezi poljoprivrede i prirodne i kulturne baštine</p> <p><u>Prioritet 2.1.</u> Povećati kvalitetu društvene infrastrukture</p>	<ul style="list-style-type: none"> Najmanje 6 novih ili poboljšanih poljoprivrednih proizvoda za tržištu Najmanje 5 novih ili poboljšanih nepoljoprivrednih proizvoda ili usluga na području LAG-a Poboljšana društvena i šumska infrastruktura na najmanje 10 lokacija 	2023.
Mjera	Pokazatelj ishoda	Rok za ostvarenje pokazatelja
Mjera 1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	<ul style="list-style-type: none"> najmanje 6 subjekata primilo potporu za podizanje konkurentnosti polj. gospodarstva 	2023.

Mjera 1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima	• najmanje 6 subjekata primilo potporu za preradu proizvoda	2023.
Mjera 1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	• najmanje 8 potpora za razvoj malih poljoprivrednih gospodarstava	2023.
Mjera 1.1.4. Potpora za pokretanje poslovanja mladim poljoprivrednicima	• najmanje 3 potpora dodijeljeno mladim poljoprivrednicima	2023.
Mjera 1.2.1. Potpora ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti	• pokrenuta 1 nova nepoljoprivredna djelatnost na području LAG-a Zrinska Gora – Turopolje	2023.
Mjera 1.2.2. Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima	• najmanje 4 potpore za razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti	2023.
Mjera 1.2.3. Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture	• najmanje 3 potpore za uređenje male infrastrukture na šumskim područjima uključujući i područja ekološke mreže Natura 2000	2023.
Mjera 2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	• najmanje 8 potpora za poboljšanje društvene infrastrukture na području LAG-a	2023.
19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a	• Najmanje 3 projekta suradnje provedena	2023.
19.4. Tekući troškovi i animacija	• Utrošena dodijeljena sredstva iz mjere	2023.

Evaluacija LRS

Evaluacija LRS omogućava mjerenje učinka Strategije, odnosno jesu li u provedbenom razdoblju ostvarene planirane vrijednosti pokazatelja na razini strateških ciljeva. Za razliku od kontinuiranog praćenja provedbe na operativnoj razini, evaluacija se provodi sredinom provedbenog razdoblja (srednjoročna) te na kraju provedbe (završna). U okviru evaluacijskog postupka koristit će se također i svi podaci prikupljeni tijekom praćenja provedbe, a isti će biti uvršteni u Izvješće o evaluaciji. Pokazatelji učinka provedbe Strategije definirani na razini ciljeva također moraju biti mjerljivi i realni u odnosu na planirano razdoblje provedbe, a njihove su ciljne vrijednosti u korelaciji s kumulativnim vrijednostima pokazatelja na razini mjera.

Evaluacijski je postupak osobito koristan jer ocjenjuje uspješnost provedbe Strategije u odnosu na stvarno postignute učinke te omogućuje poduzimanje korekcijskih mjera u cilju unaprjeđenja provedbe, odnosno jačanja vrijednosti zadanih pokazatelja. Srednjoročna evaluacija provest će se početkom 2018. godine za razdoblje 2016. – 2017., a završna početkom 2021. godine za razdoblje 2018. - 2020. Za srednjoročnu i završnu evaluaciju provedbe bit će ugovoren vanjski evaluator čija Izvješća usvaja Odbor za praćenje, tj. Upravni

odbor LAG-a. Koordinacijsko će tijelo odabranom evaluatoru dostaviti sve prikupljene podatke i izvješća praćenja, a evaluator će predložiti plan evaluacije kojeg također potvrđuje Odbor za praćenje.

Evaluacija provedbe Strategije temelji se na standardiziranom sustavu kvalitete koji zadovoljava sljedeće kriterije:

- Relevantnost – ocjenjuje primjerenost intervencijske logike u odnosu na utvrđene potrebe za područje LAG-a te primjerenost ciljeva i prioriteta u odnosu na potrebe korisnika
- Djelotvornost – ocjenjuje koliko su učinkovito iskorištena uložena financijska sredstava s obzirom na postignute ishode i rezultate provedbe
- Učinkovitost – utvrđuje u kojoj mjeri je provedba Strategije ostvarila zadane vrijednosti ishoda, rezultata i učinaka
- Utjecaj – utvrđuje intenzitet i opseg promjena koje je provedba Strategije izvršila na lokalnu zajednicu
- Održivost – ocjenjuje vjerojatnost trajanja postignutih učinaka i nakon završetka provedbenog razdoblja

U nastavku su dani pokazatelji učinka LRS:

Tablica 14. Pokazatelji učinka provedbe

Strateški cilj	Pokazatelj učinka
Strateški cilj 1. Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede i ruralnog turizma	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje broja turista za 3% do 2023. u odnosu na 2016. godinu prije početka provedbe LRS
Strateški cilj 2. Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje udjela poljoprivredne djelatnosti na području LAG-a za 10% u 2023. godini u odnosu na godinu prije početka provedbe LRS. • Najmanje 70% stanovništva LAG-a ima pristup poboljšanoj društvenoj infrastrukturi u 2023. godini

Prikaz organizacije praćenja i evaluacije LRS

Tablica 15. Prikaz organizacije praćenja i evaluacije LRS

	Praćenje strategije	Evaluacija strategije
Organizira	Koordinacijsko tijelo LAG-a	Koordinacijsko tijelo LAG-a
Odgovorno tijelo	Zaposlenici LAG-a	Zaposlenici LAG-a / vanjski stručnjaci
Sadržaj praćenja	<ul style="list-style-type: none"> • Uporaba proračuna • Statistika prijava projekata • Doprinos projekta ciljevima i pokazateljima strategije • Aktivnosti animacije LAG-a i projekti suradnje • Doprinos ciljevima Programa ruralnog razvoja	<ul style="list-style-type: none"> • Godišnja izvješća o praćenju • Rezultati i učinci provedenih projekata
Vremenski raspored	Kontinuirano	2 puta tijekom cijelog razdoblja
Razdoblje izvješćivanja	Godišnje	3 godine
Tijelo koje odobrava izvješće	Upravni odbor	Upravni odbor
Svrha izvješća	<ul style="list-style-type: none"> • Priprema godišnjeg plana provedbe strategije • Poboljšanja mehanizama provedbe	<ul style="list-style-type: none"> • Revizija strategije

4.6. Institucionalna sposobnost provedbe LRS

Lokalna akcijska grupa Zrinska gora Turopolje osnovana je na inicijativu jedinica lokalne samouprave koje administrativno pripadaju većim dijelom Sisačko-moslavačkoj te manjim dijelom Zagrebačkoj županiji. Područje LAG-a nalazi se u središnjem dijelu Republike Hrvatske i obuhvaća općine Lekenik, Donji Kukuruzari i Martinska Ves, te gradove Glinu, Petrinju, ruralno područje Siska i južno ruralno područje Velike Gorice. Udruga LAG Zrinska Gora (danas, LAG Zrinska Gora – Turopolje), registrirana je pri Uredu državne uprave u Sisačko-moslavačkoj županiji 06. lipnja 2011. te se glavni ured nalazi u Petrinji na adresi Trg dr. Franje Tuđmana 10/2, a područni ured u Vukovini na adresi Vukovina 14.

LAG trenutno zapošljava četiri osobe sa visokom stručnom spremom iz područja ekonomije i agronomije. LAG Zrinska gora Turopolje akreditiran je u prvom krugu natječaja te je u 2013. godini započeo s provedbom Mjere 202 IPARD programa. U prvoj godini provedbe dostupna sredstva utrošila su se na uspostavu funkcionalnog ureda i stručno osposobljavanje zaposlenika, članova i volontera LAG-a. U drugoj godini provedbe Mjere 202, sredstva su utrošena na daljnju edukaciju, animiranje i upoznavanje lokalnog stanovništva s ciljem i aktivnostima LAG-a Zrinska gora Turopolje, stvaranje baze razvojnih projekata u suradnji s dionicima na području LAG-a, prijavu i provedbu istih te uspostavu uloge LAG-a kao savjetodavnog i tehničkog tijela za realizaciju projektnih ideja. U 2016. godini, Grad Velika

Gorica daje na raspolaganje prostor u Vukovini, gdje se otvara područni ured koji je namijenjen za korisnike LAG-a s područja Turopolja.

LAG ima iskustva i u provedbi projekata izvan mjere LEADER. Jedan je od partnera na projektu "Jačanje podrške OCD-a u povećanju transparentnosti i dobrog upravljanja u hrvatskoj javnoj upravi". Projekt je sufinanciran iz IPA-e te Ureda za udruge Vlade RH i još uvijek je u tijeku.

Izvori financiranja LAG-a u sljedećem razdoblju uključuju: sredstva Programa ruralnog razvoja (podmjere 19.2., 19.3., 19.4.), članarine, donacije Sisačko-moslavačke županije i Zagrebačke županije te sredstva drugih projekata. Financiranje provedbe LRS-a planirano je iz sredstava EFRR – Program ruralnog razvoja: podmjere 19.2., 19.3., 19.4. Iznosi godišnje članarine iznose:

- JLS – Općina 4 kn po stanovniku, Gradovi, 6 kn po stanovniku
- Javne ustanove – 500 kn
- D.O.O. – 500 kn
- Obrti – 250 kn
- OPG – 100 kn
- Domaće radinosti – 100 kn
- Udruge – 100 kn

Struktura izvora financiranja LAG-a u 2016.godini prikazana je u sljedećoj tablici:

PRIHODI		%
1.	PRIHOD OD ČLANARINA	43,1
1.1.	Prihod od članarina Javni sektor	42,33
1.2.	Prihod od članarina civilni sektor	0,28
1.3.	Prihod od članarina gospodarski sektor	0,49
2.	PRIHOD OD DONACIJA	40,69
2.1.	Prihod po provedbi Podmjere 19.1. Programa ruralnog razvoja	38,45
2.2.	Prihod po provedbi projekta Edukacija-podrška-promocija	2,24
3.	PRIHOD OD FINANCIJSKE IMOVINE	0,04
3.1.	Kamate na depozite po viđenju	0,04
4.	PRENESENI PRIHODI	16,17
4.1.	Preneseno stanje iz 2015.	16,17
	UKUPNO (1.+2.+3.+4.)	100

Na temelju navedenih podataka može se zaključiti da LAG Zrinska gora Turopolje raspolaže adekvatnim ljudskim resursima, relevantnim iskustvom i znanjem te stabilnim izvorima financiranja u sljedećem razdoblju što predstavlja nužan preduvjet za uspješno provođenje LRS-a.

4.7. Financijski plan provedbe LRS

Za uspješnu provedbu Lokalne razvojne strategije, važno je pažljivo isplanirati iznos potrebnih sredstava te rasporediti ta sredstva na mjere i prioritete kao i raspored kroz godine narednog programskog razdoblja. U postupku planiranja sredstava sudjelovala je radna skupina te predstavnici LAG-a kako bi financijski plan u najvećem mjeri odgovarao stvarnim potrebama i mogućnostima. Financijski plan je izrađen za razdoblje do 2020. godine i uključuje financijska sredstva iz podmjere 19.2, međuteritorijalna i transnacionalna suradnja (podmjera 19.3) te sredstva za tekuće troškove i animaciju (19.4.).

Financijski raspored sredstava kojima će se financirati projekti iz LRS određen je na temelju utvrđenih problema i potreba te njihove prioritizacije s jedne strane te indikativnog iznosa raspoloživih sredstava s druge strane. Ukupan iznos sredstava iz Mjere 19.2 je raspoređen na dva cilja na način da je 60% u raspoloživih sredstava alocirano na Cilj 1. Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede i ruralnog turizma, a 40% sredstava na Cilj 2. Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva. Na mjere koje se tiču jačanja poljoprivredne djelatnosti raspoređeno je 45%, a razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti 15%. U donjoj tablici je prikazan raspored financijskih sredstava po mjerama, prioritetima i ciljevima.

Ciljevi	Udio u 19.2. u %	Prioriteti	Udio u 19.2. u %	Mjere	Udio u 19.2. u %		
1. Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede i ruralnog turizma	60%	1.1. Ojačati kapacitete za iskorištavanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji	45%	1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	15%		
				1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima	12%		
				1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	8%		
				1.1.4. Potpora za pokretanje poslovanja mladim poljoprivrednicima	10%		
		1.2. Stvoriti uvjete za razvoj turizma u sprezi poljoprivrede i prirodne i kulturne baštine	15%			1.2.1. Potpora ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti	3%
						1.2.2. Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima	6%

				1.2.3. Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture	6%
2. Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva	40%	2.1. Povećati kvalitetu društvene infrastrukture	40%	2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	40%

Ukupna struktura financiranja uključujući i mjere 19.3. i 19.4. Ruralnog razvoja prikazana je donjoj tablici:

Mjera:	udio (%)
Ukupno za provedbu projekata iz Mjere PRR-a 19.2. (prikaz u tablici iznad)	76%
Međuteritorijalna i transnacionalna suradnja (Mjera 19.3. PRR-a)	4%
Tekući troškovi i animacija (Mjera 19.4. PRR-a)	20%
Ukupno	100%

4.8. Uključivanje horizontalnih tema u LRS

Horizontalne teme Lokalne razvojne strategije u skladu su s temama definiranim Programom ruralnog razvoja i uključuju 2 područja: Inovativnost, Klimatske promjene i Zaštita okoliša. Sve tri teme zastupljene su u odabranim mjerama LRS-a. Doprinos navedenim temama bodovat će se kroz nacionalne kriterije te kroz dodatne kriterije postavljene za LRS. Upravo kroz uključivanje horizontalnih tema u dodane kriterije ukazuje se na važnost ovih područja za održivi razvoj LAG-a Zrinskagora Turopolje.

Inovativnost – uključuje nov pristup rješavanju razvojnih problema kakav još nije primjenjivan na području LAG-a. Inovativan karakter projekata ponajviše se očekuje u razvoju nepoljoprivrednih djelatnosti i povezivanju s poljoprivrednom djelatnošću, ali i u inovacijama u samoj poljoprivrednoj djelatnosti uključujući i proizvodnji i preradu.

Klimatske promjene – Smanjenje negativnog utjecaja klimatskih promjena ključan je preduvjet za održivi razvoj područja LAG-a te će se također dodatno vrednovati posebno u projektima koji se tiču poljoprivredne proizvodnje. Klimatske promjene potencijalno predstavljaju veliku prijetnju daljnjem razvoju poljoprivredne djelatnosti te mogu značajno naštetiti kvaliteti života lokalnog stanovništva (opasnost od poplava na području LAG-a)

Zaštita okoliša – Uspješan razvoj područja LAG-a počiva na valorizaciji bogatstva prirodnih resursa kojima područje LAG-a raspolaže. Da bi se postigao dugoročan i stabilan rast i razvoj područja resurse je potrebno koristiti na održiv način posebno u područjima poput LAG-a Zrinskagora Turopolje gdje se razvoj zasniva na integraciji poljoprivredne djelatnosti i turizma. Također, kvaliteta života i privlačnost nekog područja za život stanovnika uvelike

ovise o stanju te zaštićenosti i očuvanosti okoliša. Stoga je i ova horizontalna tema uključena u mjere u sklopu LRS-a i dodatne kriterije vrednovanja projektnih prijava.

5. Izvori

- APPRRR, STATISTIKA 2015
- DZS, online statistička izvješća i publikacije
- DZZP, NATURA 2000 i zaštićene prirodne vrijednosti
- Evidencija vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj
- FINA, Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika Republike Hrvatske u 2013. po gradovima/općinama, Zagreb, 2014.
- FINA, Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika Republike Hrvatske u 2014. po gradovima/općinama, Zagreb, 2015.
- HAKOM, Tržišni pokazatelji
- HGK, Županijska komora Sisak, Statistička izvješća 2013.-2014.
- HGK, Županijska komora Zagreb, Statistička izvješća 2013.-2014.
- Hrvatske ceste
- Hrvatske šume d.o.o.
- Hrvatski centar za razminiranje, Minski sumnjiva područja
- Hrvatski zavod za zapošljavanje, Statistika
- HZJZ
- HZMO, Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje
- HZZO
- HZZO, Ugovoreni sadržaji zdravstvene zaštite u RH
- Internetske stranice LAG-a Zrinska gora Turopolje
- Izvješće o stanju u prostoru Sisačko-moslavačke županije
- Izvješće o stanju u prostoru Zagrebačke županije
- LRS LAG-a "Zrinska gora – Turopolje" 2012.-2014.
- Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja, Prostorni planovi uređenja gradova i općina
- Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Registar kulturnih dobara
- Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, Nacionalni program očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja u Republici Hrvatskoj, Zagreb, 2010.
- Ministarstvo socijalne politike i mladih, Statistička izvješća
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ustanove iz sustava znanosti
- MRRFEU, Indeks razvijenosti
- Narodne novine
- Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020., Zagreb, 2015.
- Prostorni planovi JLS članica LAG-a "Zrinska gora Turopolje"
- Registar udruga u Republici Hrvatskoj
- Ruralni turizam Hrvatske - Nacionalni katalog, Hrvatska gospodarska komora, Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Zagreb, 2015.
- Strategija razvoja Grada Siska 2015. - 2020.
- Strategija razvoja Grada Velike Gorice 2014. – 2020.
- TZ Velika Gorica, TZ Sisak, TZ Petrinja, TZ Lekenik, TZ Sisačko-moslavačke županije, TZ Zagrebačke županije
- Vodič za pripremu, praćenje i evaluaciju strategija lokalnog razvoja za programsko razdoblje 2014. – 2020., Ministarstvo poljoprivrede, Zagreb, 2015.
- Županijska razvojna strategija Sisačko-moslavačke županije 2011.-2013.
- Županijska razvojna strategija Zagrebačke županije 2011.-2013.

6. Prilozi

Prilog 1. Inventarizacija kulturnih dobara unutar obuhvata LAG-a Zrinska gora Turopolje

Pokretno kulturno dobro	Pojedinačno	19
	Zbirka	12
Nepokretno kulturno dobro	Pojedinačno	139
	Kulturno-povijesna cjelina	17
Nematerijalno kulturno dobro		1
Ukupno kulturnih dobara		188

Izvor: Ministarstvo kulture, 01/2016.

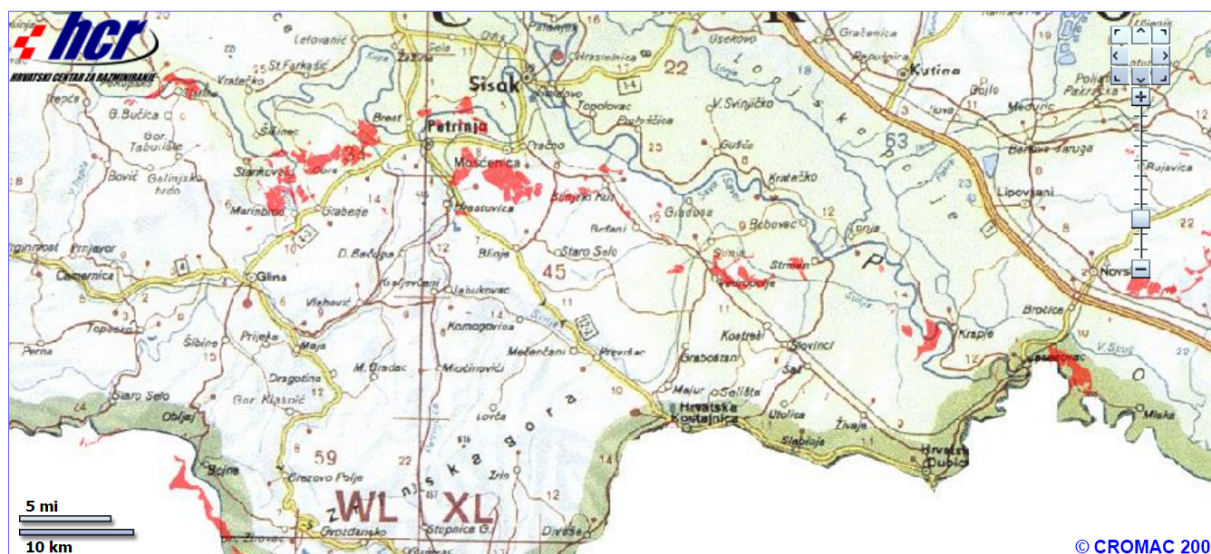
Prilog 2. Popis NATURA 2000 područja na prostoru LAG-a Zrinska gora - Turopolje

Kod lokaliteta	Naziv lokaliteta	Površina* (ha)
HR1000002	Sava kod Hrušćice	1.527,26
HR1000003	Turopolje	19.999,02
HR1000004	Donja Posavina	121.053,27
HR2001311	Sava nizvodno od Hrušćice	13.157,32
HR2000415	Odransko polje	13.736,59
HR2000642	Kupa	10.726,13
HR2000416	Lonjsko polje	51.126,05
HR2001356	Zrinska gora	30.772,03
HR2001342	Područje oko špilje Gradusa	1.811,35
HR2000459	Petrinjšica	849,47
HR2001331	Šaševa - cret	22,34
HR2001387	Područje uz Maju i Brućinu	997,14

* ukupna površina NATURA 2000 područja

Izvor: DZZP

Prilog 3. Karta minski sumnjivih područja na prostoru LAG-a

Izvor: HCR, 3/2016

Prilog 4. Ordinacije Doma zdravlja

Ugovorni sadržaji zdravstvene zaštite	Dom zdravlja	Koncesija	Ukupno
Opća/obiteljska medicina	27	36	63
Dentalna zdravstvena zaštita (polivalentna)	17	49	66
Zdravstvena zaštita žena	3	6	9
Zdravstvena zaštita predškolske djece	2	9	11

Izvor: Ugovorni sadržaji zdravstvene zaštite HZZO, 2./2016.

Prilog 5. Potreban broj mreže timova na razini primarne zdravstvene djelatnosti

Općina/grad	Potreban broj timova opće medicine	Potreban broj pedijatrijskih timova	Potreban broj timova dentalne medicine	Potreban broj ginekoloških timova	Potreban broj medicinsko-biokemijskih timova	Potreban broj medicinskih sestara (u djelatnosti zdravstvene njege u kući bolesnika)
Donji Kukuruzari			1			1
Glina	5	1	5	1		3
Lekenik	3		3			2
Martinska Ves	1		1			1
Petrinja	12	2	12	1	1	7
Sisak	30	4	27	4	1	15
Orle	1		1			1
Velika Gorica	32	5	33	6	2	17
Ukupno	84	12	83	12	4	47

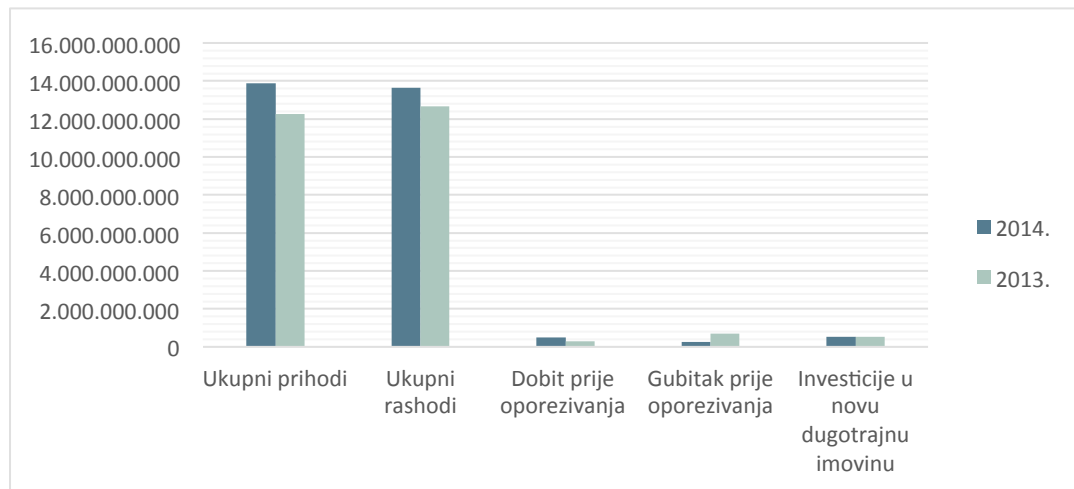
Izvor: HZZO

Prilog 6. Ocjenjivanje i razvrstavanje jedinica lokalne samouprave prema razvijenosti

Grad / Općina	Županija	Prosječni dohodak per capita	Prosječni izvorni prihodi per capita	Prosječna stopa nezaposlenost	Kretanje stanovništva	Udio obrazovanog stanovništva stanovništvu 65 godina u 16-	Indeks razvijenosti i skupine			
		2010.-2012.	2010.-2012.	2010.-2012.	2010.-2001.	2011.				
Donji Kukuruzari	Sisačko-moslavačka	11.756	344	52,10%	68	51,64%	21,50%	<50%	I.	
		21,50%	4,40%	6,90%	45,90%	43,40%				
Glina	Sisačko-moslavačka	20.957	1.154	33,00%	73,2	60,20%	55,50%	50-75%	II.	
		64,00%	33,90%	56,30%	54,90%	61,90%				
Martinska Ves	Sisačko-moslavačka	16.490	883	24,20%	90,9	58,94%	59,79%	50-75%	II.	
		43,30%	24,00%	78,90%	85,40%	59,20%				
Petrinja	Sisačko-moslavačka	24.505	1.218	26,30%	102	74,80%	67,30%	50-75%	II.	
		80,40%	36,20%	73,50%	104,50%	93,60%				
Orle	Zagrebačka	19.768	821	14,30%	96,3	64,50%	74,07%	50-75%	II.	
		58,50%	21,80%	104,40%	94,60%	71,30%				
Lekenik	Sisačko-moslavačka	24.240	1.497	19,80%	99,9	65,58%	80,03%	75-100%	III.	
		79,10%	46,40%	90,40%	100,80%	73,60%				
Sisak	Sisačko-moslavačka	32.426	3.065	20,90%	90,4	81,01%	99,73%	75-100%	III.	
		116,90%	103,50%	87,40%	84,50%	107,10%				
Velika Gorica	Zagrebačka	32.673	2.415	9,00%	105,2	82,05%	109,78%	100-125%	IV.	
		118,10%	79,80%	118,00%	109,90%	109,40%				
LEGENDA:		Vrijednosti osnovnih pokazatelja								
		Vrijednosti standardiziranih pokazatelja u odnosu na nacionalni prosjek								

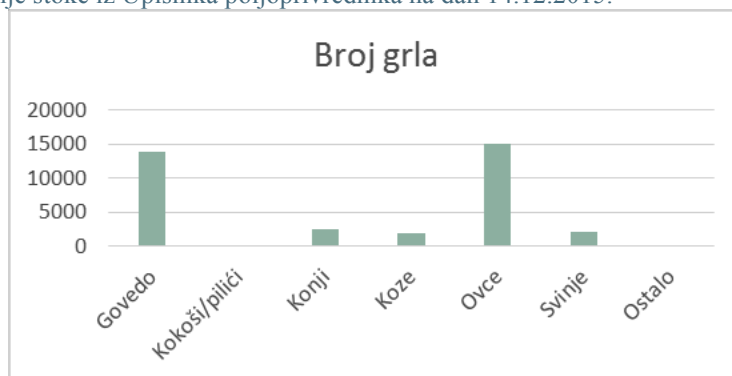
Izvor: MRRFEU; Indeksi razvijenosti 2013.

Prilog 7. Analiza ukupnog poslovanja poduzetnika na području LAG-a (FINA)

Izvor: FINA

Prilog 8 Brojno stanje stoke iz Upisnika poljoprivrednika na dan 14.12.2015.

Izvor: APPRRR

Prilog 9. Šumske površine po gradovima i općinama na području LAG-a

	GRADOVI / OPĆINE	Površina šuma u ha
1.	Petrinja	14087 ha
2.	Velika Gorica	11584,74 ha
3.	Sisak	10902 ha
4.	Glina	20760 ha
5.	Lekenik	9062 ha
6.	Martinska Ves	977,14 ha
7.	Orle	203,14 ha
8.	Donji Kukuruzari	4346,76 ha

Izvor: LAG Zrinska gora Turopolje

Napomena: Površina šuma Grada Velike Gorice je za cijelo područje grada, a ne samo za područje grada koje je u sklopu LAG-a.

Prilog 10. Upitnik – bodovanje problema društvene infrastrukture

Uputa:		
<p>Ukupno je definirano 18 vrsta društvene infrastrukture koje je potrebno bodovati i to na način da dodijelite najviše bodova onoj stavci ili stavkama u tablici za koje smatrate da postoji najveća potreba za ulaganjem. Maksimalni broj bodova određuje se po principu n -1 gdje je n ukupni broj stavki infrastrukture te u konkretnom slučaju maksimalni zbroj iznosi 17 bod. Molimo Vas da bodove dodijelite na način da zbroj Vaših bodova iznosi 17. (npr. moguće je samo jednoj stavci dodijeliti 17 bodova, a drugim stavkama 0.). Zahvaljujemo na izdvojenom vremenu i sudjelovanju.</p>		
Redni br.	Ulaganje u građenje i/ili opremanje	UKUPNO
1	građevine za ostvarivanje organizirane njege, odgoja, obrazovanja i zaštite djece do polaska u osnovnu školu (dječji vrtić, rekonstrukcija i opremanje prostora za izvođenje programa predškole u osnovnoj školi te rekonstrukcija i opremanje prostora za igraonicu pri knjižnici, zdravstvenoj, socijalnoj, kulturnoj i sportskoj ustanovi, udruzi te drugoj pravnoj osobi u kojima se provode kraći programi odgojno-obrazovnog rada s djecom rane i predškolske dobi)	14
2	planinarskog doma i skloništa	10
3	turističkog informativnog centra	9
4	dječjeg igrališta	9
5	društvenog doma/ kulturnog centra	8
6	tržnice	8
7	biciklističke staze i trake	6
8	tematskog puta i parka	6
9	javne zelene površine (park i slično)	6
10	pješačke staze	5
11	objekta za slatkovodni sportski ribolov (ribički dom, nadstrešnica i drugo.)	4
12	rekreacijske zone na rijekama i jezerima	4
13	sportske građevine	3
14	grobља (komunalna infrastruktura i prateće građevine)	3
15	javne prometne površine (trg, pothodnik, nadvožnjak, javne stube i prolaz)	3
16	vatrogasnog doma i spremišta	2
17	pješačke zone	2
18	otvorenog odvodnog kanala (koji nije sastavni dio ceste)	0
	Ulaganja su prihvatljiva u naselju s najviše 5 000 stanovnika	

Prilog 11. Upitnik – bodovanje problema iz područja poljoprivrede, ruralnog turizma, šumarstva i infrastrukture

	UPUTA: Ukupno je definirano 38 problema koje je potrebno bodovati i to na način da po vama najvažnijem problemu dodijelite najviše bodova. Maksimalni broj bodova određuje se po principu n -1 gdje je n ukupni broj problema te u konkretnom slučaju maksimalni zbroj iznosi 37 bod.	
Redni br.	Identificirani problem/razvojni izazov	UKUPNO
1.	Nedovoljno razvijena poljoprivredna proizvodnja (generalno)	51
2.	Nerazvijeni mali preradbeni kapaciteti	37
3.	Neiskorištena sinergija između poljoprivrede i turizma	32
4.	Velik udio nezaposlenog stanovništva	28
5.	Nedostatak svih vrsta smještajnih kapaciteta	27
6.	Slaba opremljenost poljoprivrednih gospodarstava (oprema, mehanizacija, sustavi za navodnjavanje i dr.)	25
7.	Zapušteno poljoprivredno zemljište	20
8.	Dotrajala komunalna infrastruktura	19
9.	Nedostatak tržišta za poljoprivredne proizvode i stoku	18
10.	Nedostatak kulturnih i turističko-informativnih centara	16
11.	Nedovoljno udruživanje u poljoprivredi (udruge, zadruge, proizvođačke grupe i sl)	15
12.	Manjak skladišnih kapaciteta za poljoprivredne proizvode	12
13.	Nedovoljno razvijene dopunske djelatnosti vezano uz poljoprivredu (kušaonice i sl.)	11
14.	Neizgrađena vodovodna mreža u svim naseljima	11
15.	Nedovoljni poticaji/motivacija za uključivanje mladih u poljoprivredu	10
16.	Nedovoljno educirani poljoprivredni proizvođači	10
17.	Nedostatak ciljane promocije i marketinga u turizmu	10
18.	Nedovoljna valorizacija prirodne i kulturne baštine i njihovo održivo korištenje u funkciji razvoja turizma	9
19.	Spora dinamika objave natječaja u okviru mjera ruralnog razvoja	9
20.	Veliki broj nerazvrstanih cesta u lošem stanju	8
21.	Zapuštene nekretnine u vlasništvu države	7
22.	Nedostatak tematskih staza i puteva	6
23.	Nerazvijene robne marke u poljoprivredi (neiskorišteni potencijali za razvoj istih)	5
24.	Nedostatak educiranih turističkih djelatnika	5
25.	Neizgrađen sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda	5
26.	Nedostak kapaciteta/neadekvatna oprema "infrastrukture" za predškolsku djecu	5
27.	Velike štete od divljači na poljoprivrednim površinama	5
28.	Nekontrolirana sječa šuma	4
29.	Zagađenost poljoprivrednog i šumskog zemljišta minsko-eksplozivnim napravama	4
30.	Devastirani gospodarski i proizvodni objekti	4
31.	Nedovoljna zainteresiranost za ulaganje	3
32.	Nedovoljna/neadekvatna valorizacija poljoprivrednih resursa	2
33.	Nedovoljno korištenje drvne biomase kao obnovljivog izvora energije	2

34.	Neadekvatno uređene javne površine (trgovi, pakovi i dr.)	2
35.	Nedovoljno pošumljavanje	1
36.	Neadekvatno uređeni/opremljeni ribički i lovački domovi i "staze"	1
37.	Neriješeni imovinski odnosi u stambenim zgradama (nije provedeno etažiranje)	1
38.	Slaba platežna moć stanovništva	1